

VÄLIS-EESTI

Nr.12

1936

A/S. FRANZ KRULL

asut. 1865. a.

Masinaehitusvabrik, Tallinn, Kopli t. 68.

Müügiosakond ja laod: Tartus, Raekoja 13.

Valmistab võistlemata headuses:

masinaid, sisseseadeid, aurukatlaid, igat seltsi põllutööriistu, keskkütte malmraadiaatoreid ja katlaid, Malmi- ja vasevalu, Parandused ja šveisimine.

Töö eest täielik vastutus.

Nõudke eelarveid ja prospekte!

Mõõdukad hinnad.

Mõõdukad hinnad.

Soodsam ostukoht väliseestlastele
on

„PÄEVALEHE“

raamatukauplused, kirjanduse- ja paberilaod.
Tallinnas, Suur Karja tän. 23 ja Pikk tän. 2.

SOOVITAME SUURES VALIKUS:

Kõiki eestikeelseid raamatuid,
maakaarte, linnaplaane ja vaatekaarte.
Riigi- ja seltskonnategelaste päevapilte ja postkaarte.

Kõigi Eestis ilmuvate ajakirjade peale tellimiste vastuvõtmine.
Tellige ainult meie kaudu Eesti algupärasest ja tõlkekirjandust.

Tellimiste täitmine asjatundlik, kiire ja korralik.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus.

Tallinn — Eesti, Pikk tän. 2, oma telefoni keskjaam 428-83.

VÄLIS-EESTI

VÄLISEESTLASTE AJAKIRI

DETSEMBER, 1936

Nr. 12.

8. AASTAKÄIK

Rahupühad rahutul ajal.

Alfred Tamm.

Jälle on jõulud ukse ees. Ajaks, millal „Välis-Eesti“ jõuab kätte oma kaugematele lugejatele, nendele saabuvad ka jõulud ning mõnele isegi juba uusaasta.

On raske ja isegi võimata kujutlema hakata, millistes olukordades ja kuidas võtab vastu jõulusid, elab jõuluaegu iga üksik väliseestlane. Kui kodumaal jõulud mööduvad lumes, talvises karges õhus, siis nii mõnigi väliseestlane kaugel veedab nad palavas päikeselöomas ja oludes, kus lumehärmas, jõulukuuskedest ja muust kodumaisest jõuluolustikust ei saa olla jälgegi.

Aga siiski kõiki, nii eestlasi kui ka teiste rahvaste liikmeid, — ka neid, kes seda ise ei märka või märgata ei taha, — ka neid, kes viibivad kodumaast eemal, kaugel maailmas ka juba pikemat aega, — sellel aastaajal, vana aasta lõppedes ja uue lähenedes haarab mingi sõnulseletamatu kihk, teissugused, mingid ootuslikud meeleolud, mis neid päevi eritlevad teistest elevusvärsketena, pidulikena ka igasuguses ümbruses.

Ainult nii see olla saabki. Ka eestlaste elus jõulud on olnud tähtsaks teguriks alati. Juba ammu, juba muinasaegadel jõulude mõiste nii eestlastel kui teistel põhjamaa rahvastel oli seotud valguse ja päikese kummardamisega. Jõuludena pühitseti talvist pööripäeva, millal päike uuesti hakkab võimust saama pimeduse, pimedate päevade üle. See rõõmu- ja lõbupüha kestis harilikult paari nädala ümber.

Jõulutunded on meil veres, toovad vaigistust ka rahutule tänapäevale. Neid tun-

deid on ka igal väliseestlasel — kuigi ta enam ei pühitse jõulusid vanaaegsete, esivanemate kommete kohaselt, ei lama jõuluõhtul, vahutav õllekapp käes, toas õlgedel, ei ehi hiiepuid või ka uuemaaja jõulukuuske jõuluõhtul.

Jõulurõõmu, pühadehardumust, mis oma nähtamatute niitidega ühendab, seob meid kõiki, iseloomustab tabavalt A. Tammsaare kirjeldus jõuluõhtust maal („Tõde ja õigus I“): „Ja ei olnud Vargamäel midagi veetlevamat, kui rakendada hobused jõuluõhtul pikkade regede ette, mis valgeid õlgi täis, õlekubu istekski, laduda lapsi peale, nii palju kui mahub ja nii palju kui hobune veab — sest selleks jätkus lapsi Vargamäel — ja siis minna mäelt alla ikka sinnapoole, kus helisevad talvises karges õhus kumedad kellad üle soode ja rabade, üle väljamägede ja hoone- te, üle soosaarte ja nende metsatukkade, mis lumekatte all vastu ei helise, vaid pisut ainult mütsuvad, nagu löödaks raske asjaga kuhugi pehmesse paika.“

Välis-Eestis jõulukellad tihti ei helise. Aga neid asendavad jõulurõõmu ühised allikad, millest eeltoodud pilt kirjaniku sulest on vaid üks näiteid. Nende allikate nähtamatuil niitidel Kodu-Eesti ja Välis-Eesti ulatavad käe ja soovivad teineteisele rõõmsaid jõulusid ja õnnelikku uut aastat — paremat pööret ka isiklikus õnnes, pööripäeva, — võitmatu päikesejumala sünnipäeva puhul.

JÕULUD PÕHJA-AMEERIKAS.

Kui palju teatakse Eestis jõuludest Ameerikas?

Vähe teatakse. Harva mõni, kellel on teisel pool „suurt lomp“ sugulasi või sõpru, saab jõuludeks rahakaardi dollaritega või ümbrikus luksusliku jõulukaardi, millel tavaliselt ilutseb sentimentaalitsev, lillelistes vinjettides jõulusalmik.

Enamikus Euroopa maades ja teiste hulgas ka Eestis jõulude tulek tähistab pühadehooaja algust, millal harilik argipäevaelu vaibub tegelikult kuni jaanuari keskpaigani; Ameerikas aga ei kesta jõulud kuigi kaua. Jõuludel on lõpp juba järgmisel hommikul pärast jõulupüha, ning jälle algab ameeriklane oma läbematut igapäevast töötegevust endise hooga. Koondades kogu oma jõulurõõmu võimalikult lühikesele ajale, võiks seepärast ameeriklane oma jõulukommetes eurooplasest olla veelgi rohkem erinev kui ta on tegelikult. Peamine erinevus avaldub selles, et jõulude eel juba paar nädalat käib kirjeldamatu äriline elevus.

Jõulud aga on eeskätt lastepühad, ja ameeriklane võib soovikorral otse hämmastavalt olla lapselik ühes lastega, raptutada enesest kogu selle asjalikkuse, mida temas nähakse tavaliselt, — ning mida ta ettevalmistustes jõulumeeolude loomiseks on kasutanud juba aegsasti. Sest kuigi ameeriklase jõulud on lühikesed, jõulusisseostude hooaeg äritegevuses algab selle-est juba mitu nädalat varem.

Ja muidugi hoolitseb Ameerika ärimaailm kõigiti selle eest, et jõulueelne ostuelavus oleks võimalikult suurem. Neile on tähtis, et püsiks, ja isegi kasvaks kinkimise komme. Pühad endast ei huvita aga enam äri ja selletõttu on pühade saabumisega lõpp ka kõigel elevusel.

Mis ei tee kõik Ameerika suurlinna suuräririd, et luua ärile soodsat jõulumeeolu, mis muudab inimesed helde- maks ja tihti pillavamaks! Oma suurkaubamajade igale majakorradele paigu-

tavad nad jõuluvana. Päevad läbi tam- mub mees oma määratud kohal, ilustu- sena kuski lettide vahel või peasissekäi- gu kõrval; traditsiooniline paks puna- ne vammus paneb jõuluvana higistama, salapäraselt-tummalt pilguvad jõulu- vana, silmad alt paksultvärvitud kul- mude jõulutsevaile ostjashulkadele, kramplikult püüab mees hoiduda sel- lest, et mitte kogemata hakata näsima ajaviiteks oma valehabet; aga ameerika lapsed, tülles kaupluse ühes vanema- tega, vahivad teda vaibumata aukartu- ses ja lootuses, ning kodus võib ema hommikuti neile söögiisu ergutamiseks endiselt korrata hoiatust, et jõuluvana tuleb vaid kuulekale lapsele.

Ei ole kerge ameeriklasel säilitada tänasel pilvelõhkujate- ja masinaajas- tul neid jõulukombeid, mida ta varem päris ja võttis üle inglise traditsiooni- dest ja kultuurist. Kuidas näiteks hoi- da lastele elavana muinasjuttu jõulu- vanast — Santa-Claus'ist, kes jõuluööl tuleb oma alalisest asukohast, põhjana- balt põhjapõtradega rakendatud reel ja puistab kingitused hea lapse majja läbi korstna, kui selles majas on vaid keskküttetorustik? Kuid ka pilvelõhku- jas sentimentaalne ameeriklane jõulu- õhtul siiski säilitab müüdi sel teel, et klopib vargsi keskküttetorustikule, mis peab meenutama lastele jõuluvana põt- rade kabjaplaginat.

Jõulurõõm püsib siiski ka meie „mood- sal ajastul“. Jõulupuuks võib olla mitte enam kuusk, vaid mingi „kunstiteos“ rõhelisest traadistikust ja asbestist, küünlaid temal võib asendada elekter, kuid jõuluelevus, jõululik ärevus ja sa- larutt, jõulupuu all vahetatavate kingi- tuspakkide, armsate üllatuste valmista- mise õhin on jäänud endiseks ka Ameerikas; jõulude kaunis müüt elab edasi.

Ameerika suurlinna kivisesse süda- messe tekib korrapäraselt igal aastal enne jõule sinna-tänna pehmema- id rakuksi organisatsioonide näol, kes pea- vad salanõu postivalitsusega ja võtavad kaalumisele iga varesjalgades kirja ja

tellimise, mida väikesed jõuludeootajad saavad jõuluvanale.

Suur töö algab siis ka Päästearmeel, kelle jõuluvanad seisavad kõikjal tänavatenurkadel, kus on elav liikumine ja teostavad korjandust vaeste heaks. Juba need päris tõetruu välimusega jõuluvanad elavaks muutunud liiklemises ja õnnelikult säravate nägude seas tekitavad pühade meeleolu.

Ajajooksul, kui inimesi tulevikus valutab tõeliselt moodne ja teaduslik mõtlemisviis, kui kahvatavad ja kaovad kõik jumalad ja kuradid maailmast, siis muidugi kannatab ka usk jõuluvanasse. Aga võib juhtuda siis isegi Ameerikas, et siis just need lapsed, kes pole kaotanud oma ettekujutusvõimet, siiski jätkavad teesklust, kuna nad näevad, et nende vanematele valmistab rõõmu uskuda, nagu usuksid lapsed jõuluvana olemasolu tõesti.

Üheks raskemaks probleemiks ameerika lapsevanemale on jõulupuuvalik. Linnades müüb neid jõulu eel iga vürtspoodnik, kuid sobivat nende hulgas harilikult ei leidu. „Puu on tore,“ kinnitab müüja, kui näeb, et ostja on haaranud pihku mõne ladva. „Maksab ainult kolm dollarit.“ Ja kui valik on tehtud ja puu hõlma all viidud koju ning on kistud sisse korteriuksest, siis harilikult ilmneb, et ta ei taha seista oma ristjalal, et ta on ühe poolega, et käharaid oksi tal ei olegi või et on puul muid õnnetusi ja vigu. Hädad on vähemasti sama suured, nagu neid juhtub jõulupuudega mujalgi maailmas. Ning siis, puuehtimisel, tuleb perekonnapeal veel kord tõsiselt murda pead ja kaaluda, kas jõulupuule alla on muretsetud kõik need kingid, mida iga perekonnaliige endale tahaks. Jõulupuuehtija pisut kahtleb isegi selle juures, kas ongi lõppeks hea anda väikestele niivõrd palju kinke. Ning mõtleb nendele oivalistele valedede, mida jõulud õpetavad lastele elu kohta, looritades nende ettekujutuses vooruselinikuga igatsuse asjade järele, mida nad niikuinii ei saa. Ja nagu oleks veelgi suuremaks vooruseks tahta üpris vähe, ja nimelt asjake-

Jõulukiri onule Ameerikas.

si, mis on tehtud tinast, papist, odavast portselanist või ka kassikullast.

Ja need hõbetääkidega tinasoldatite read jõulupuule all, ja ammu nurutud, „kahjutu“, tõmbi otsaga mõök ja väike kahur, mis paugutab herneid ühest toanurgast teise — neid ei tohiks kinkida oma pojale ka ameeriklane. Eriti pärast seda, mis juhtus 1914. aastal ja hiljem. Aga ega sellest poleks kasu midagi, ning need mänguasjad pakuvad tõesti palju lõbu. — Vaata, hernes käis sõdurile otse pähe ja paiskas ta pikali, kohe esimese pauguga. Nüüd, papa, katsu ka sina!

Ning siis tuleb jõulupäev ise. Kogu perekond on jalul juba hommikul vara. Merry Christmas! Einetamiseks jätkub vaevalt kellelgi isu. Veel üks põgus pilk jõulupuule. Jah, ta on pisut viltu, aga muidu on kõik korras. Kingituspakidel on kõigil nimed küljes. Tõmma-

takse alla aknaesriided ning süüdatakse jõulupuu. Toanurgas asub valmispaandud pang veega, tema kõrval kepi otsa seotud käsn. Ukse taga kuulduv väikeste poolosinal hääli, ukse link liigub väikeste käte näpitemisest.

Siis järgneb see, mida oleme näinud-tunnud jõulupuu all meiegi.

Olgu lapsed ameeriklased või eestlased, — jõulupuu all käituvad nad kõik ühesuguselt. Süüdatud jõulupuu säras säravad kõikide laste silmad, — helgivad täiskasvanuilegi. Kui kingituspakki-de avamisel ilmneb, et jõuluvana on olnud eriliselt helde, — on toonud lastele ootamatult ka mõne ennenägematu, uudse kingi, siis rõkkab kilgetest jõulutuba. Ameerika jõulupuu all pole haruldane seegi, et veel ammu pärast jõuluküünlate kustutamist pilk leiab auliku majaisa enda istumas uute mänguasjade keskel põrandal, — katsetamas elektrirongiga, mille ta oli valinud ülatusena pojale. Ameeriklase „nõrkuseks” on ju tehnika.

Seejärele jõulud varsti juba ongi lõpul. Jõulud on Ameerikas lühemad isegi jõulupuule endale; — kui Anderseni

muinasjutus talle veel leidus koht mitmeks päevaks tagahoovis, siis Ameerikas ta harilikult visatakse välja tänavavale, kus tänavapoisid temale samas pistavad tule otsa.

Mida lisada veelgi Ameerika jõuludest? Kas seda, et kindlaks kujunenud kombe järele iga ameeriklane, kellel pangas oma seif, toob sealt jõuludeks kingima oma perekonnaliikmeile vähemasti viielise kuldraha, mis avalikkuses ammu kadunud käibelt ja harilikult kaotatakse varsti ka perekonnas, leidmata teed tagasi seifi? Või seda, et elektrituledes jõulupuid, mitmekümne meetri kõrguseid, põleb õhtuti Ameerika suurlinnade käidavamates kohtades kuni kolmekuningapäevani? Või et jõulukellade helinat naudivad Ameerikas vaid arvukad katoliiklased, ja seda viimastel aastatel raadioteel, otse Rooma paavsti asukohast, Vatikanist?

Aga need oleksid ometi ainult kõrvalnähted, üksikasjade kurioosumid. Ameerika jõulud on lõppeks siiski ka euroopa jõulud. Jõulud ka ameeriklasele on päevaks, millal tuleb rahu maa peale ja saab hetkekski puhata kärsiklus inimese südames. A. T.

Vana-aasta lõpul.

PEETER GRÜNFELDT.

Tulevad mõtted kui mägedelt ojad,
karged ja karsked, kuid ometi soojad,
tulevad, kaasa tuues sealt saasta,
mis on annetan'd möödunud aasta,
kaasa tuues ka pärleid ja kulda,
aasta, mis matnud on maaema mulda.
Tihti mu süda sai kurbuses nutta,
nähes, kuis aated sin maeti mulla;
tihti mu süda ka hõiskas ja huikas,
nähes, et julgus me soontes veel tuikas,
nähes, kuis loovale tööle meid hüüti,
elule alust ja püsivust püüti,
nähes, kui põlati argust ja laiskust,
mudasse muljuti räpakust, raiskust,
kuuldes, kuis lauldi veel isamaa ilust,
hõisata püüti sin raskuste vilust,
nähes, kuis vennad sin vendasid ait'sid,
neid, kes veel tuimad, siin argadeks
laitsid . . .

Nägin siin neidki, kes kirusid kurja,
karates igale mehele turja;
nägin, kes see eest neid laitis ja sõitles,
ihtilasi isamaa hüvanguks võitles.
Palju ma nägin siin argu ja hapraid,
aga ma nägin ka julgeid ja vapraid,
keda ei kohutand surm ega häda,
isamaa kindlus kui nõudis seda! . . .
Kui sa nüüd saanud, uus, oodatud aasta,
ära siis õnne ja rõõmu meilt laasta!
Karasta kargelt me tõsimat tahet,
vähenda valu ja paelusta pahet,
anna me tööle siin edu ja sõudu,
meie vaimule vajalist jõudu,
kõrgele tõsta me armsamad aated,
omariikluse vapramad vaated;
meile tarkust ja töõndu anna,
raskustest, hädadest üle meid kannu!

Tähelpanuväärilist Austraalia loomariigist.

Kahejalgsed loomad. — Loomariigi mõistatus: lind, loom, kala ühes olevuses. — Imelikkudest sisalikkudest ja kardetavatest roomajatest. — Mitmemetriiline vihmuss.

Ed. Riismani Välis-Eesti Ühingu seetud referaadist.

Austraalia loomariigi esimese suure erinevusena peab märkima, et Austraalia loomad on kukkurloomad, s. t., loodus on seal loonud loomadele (emastele) kõhu peale erilise „tasku“, kus nad kannavad oma poegi. Kukkur on poegadele ühtlasi „söögitoaks“, sest seal asuvad ka imetamisnõud. Teiseks, Austraalia loomad ei ole neljajalgsed, vaid pigemini „kahejalgsed“, sest liikumise juures leiab tarvitamist eeskätt tagumine jalgade paar. Isegi need loomad, kes on lähedased sugulased meie kodumaalgi leiduvatele loomadele, on Austraalias saanud omale kukru ja on hakanud eelistama kõndimiseks tagumisi jalgu, nagu kukkur-orav, kukkurrott, kukkur-hiir j. t.

Kukkurlooma silmapaistvama ja kuulsama esindajana peab märkima kangurut. Too ongi see üllatusloom, kellele esimeste Austraalia pinnale astuvate valgete meeste fantaasia omistas õige imelikke omadusi. Imelik olevus koera peaga, kuid siiski mitte koer, sest ta seisab ja hüppab kahel tagumisel hästi väljaarenenud jalal. Hüppamisvõime pidi tal olema nagu muinasjutu aarde ja hakkab toitma end inimeste töövaevast. Muidugi ei aima kangurud oma heatahtlikkuses, et nad sellega pahandust tekitavad. Ja kui siis vihane farmer läheneb eemalt kaigast kõigutades, ajavad nad end imestunult püsti,

vaatavad korraks kokkunud suurte silmadega, liikuvad kõrvad teraselt kakis, ning kaovad järgmisel hetkel määratute hüpetega metsa. Hüppamises on kangurud suured meistrid ja liiguvad edasi väga kiiresti. Suuremat liiki loomad võivad teha ühe hüppega 4—6 meetrit. Ja kui nad sealjuures veel kõrgust tahavad saavutada, siis võivad mõni meister nende seast ületada isegi kuni 8 meetrit, nagu tõendatakse. Pojad, kes rahulikult söömaajal ronivad välja emakukrust tegema väikest jalutuskäiku, poevad hädaohtu ilmudes kiiresti tagasi oma pelgupaika. Kuid sarnane koorem saab emastele tihti saatuslikuks, kui jahimehed on kannul, sest oma koormaga ei suuda nad küllalt kiiresti liikuda ja langevad jahimehe saagiks. Vahet kukuvad ka pojad kiire põgenemisega kukrust välja.

Jahti peetakse kangurule peamiselt tema väärtusliku naha pärast. Kuid ka liha sünnib tarvitada. Kanguru saba supp olevat maiustoit.

Kangurut loetakse hääletuks loomaks. Kuid tõendatakse, et suures hädas pidavat ta siiski laskma kuuldavale mingisugust ebamäärast imelikku kisa.

Kanguru ei tungi kallale, aga kui ta on väljapääsmatus seisukorras, hakkab ta vastu ja võib muutuda isegi kardetavaks. Tema tagumistes jalgades peitub suur jõud ja ühe löögiga võib ta surmata tagaajava koera või ka inimesegi. Tema jala neljas varvas on varustatud terava küünega, millega võib tekitada kardetavaid haavu. Esimesed käpad on kangurul lühikesed ja nõrgad, neid ta palju ei tarvita. Ainult vahet kummardudes ja maast süües toetub ta nendele, aga ka siis asub ikka raskuspunkt tagumistel käppadel. Saba on kangurul tugevasti

Känguru.

arenenud ja muskiline. Seda tarvitab ta vahest „kolmanda jala“ eest, kui vaja on asendit muuta või hüppele eriti head hoogu anda. Vaadates kaugemale oma ümber, painutab ta end veidi tagasi ja toetub mugavalt kogu raskusega sabale, nagu jalutaja kepile. Vahest tõstab ta jalad õhku ja keerab end siis saba najal kogu kehaga ümber.

Austraalia asustamise algupäevadel on kängurute arv olnud väga suur. Kuid metsik ja halastamatu jahipidamine on nende arvu koguni kokku sulatanud, nii et neid nüüd õige harva kohtab kuskil kaugemas metsas. Et tõkestada kängurute lõplikku hävinemist, on nad võetud seaduse kaitse alla.

Kängurust võib saada päris sõbraliku kodulooma. Nägin mõnelgi juhul kängurut mõne villa aias lastega sõbrutsemas.

Känguruid on palju liike: kolme meetri kõrgustest hiigel-kängurutest väikeste vallaby'deni, värvilt hallidest pruunideni (suured hallid, vähemad pruunid). Huvitavam liik on n. n. puu-kängurud, kes orava väledusega võivad ronida ka mööda puid ja sellest on saanudki oma nime.

Kängurute sugulasteks loetakse Austraalias opossumeid või kukkur-opos-

sumeid (nimetatud ka rott-opossumiteks), kellest mõned liigid oma välimuselt tõesti tuletavad meelde liiputlasi-känguruid. Teisest küljelt olevat opossumil aga sugulust ka rotiga, millisesse liiki kuuluvad tema nimekaimud Ameerikas. Opossumeid on üldse väga palju liike. Üksi rõngassaba opossumeid on üle 20 liigi. Tavaline Austraalia opossum on umbes kodujänese suurune loom õige väärtusliku karvakasukaga, millega peamiselt omale kuulsuse on teeninudki. Ta on lugupeetud ja sõbralik olevus, kes võib koduneda isegi inimestega. Metsas sõbruneb ta tihti lastega. Kuid, et ta on ööloom, siis algab tema tegevus alles siis, kui inimesed juba puhkavad. Suure lõbuga kolistab ta elumaja plekk-katusel ja on sellega muutnud oma vaenlaseks mõnegi ägedaloomulise asuniku. Ka opossumeid on rängalt hävitatud ja ainult naha pärast, sest liha ei sünni siia.

Kõige kaitsetum ja abitum loom on Austraalia karu (ahv-karu) koala. Tuletab välimuselt meelde väikest karupoega, kuid ronib puudel nagu ahv. Puudub ainult ahvi väledus. Liigub aeglaselt ja kohmakalt, mille tõttu teda nimetatakse ka Austraalia laisk-elajaks. Nii inimese kui

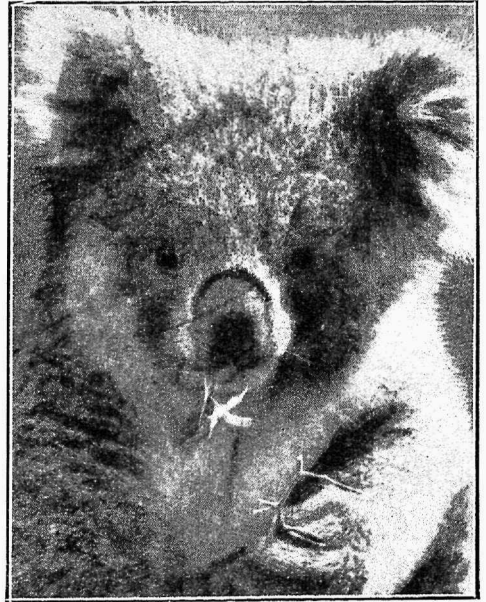

Rõngassaba opossum pojaga

ka koera ees on ta täiesti abitu, millegagi ei kaitse ta end ega tõsta käppagi vaenlase vastu. Siiski, kui tuleb kaitsta oma poega, võib muutuda koala ka vahvaks, võttes tarvitusele vaenlase vastu oma tugevad hambad. Oma kohmaka, sabata kehaga, suure pea ning öökulli näoga jätab ta õige rumala mulje. Ja ega ta suure taibuga loom ei olegi. Kuid temas ei peitu ka mingit salakavalust ega kurjust. Inimesega sõbruneb ja õpib oma hooldajat tundma.

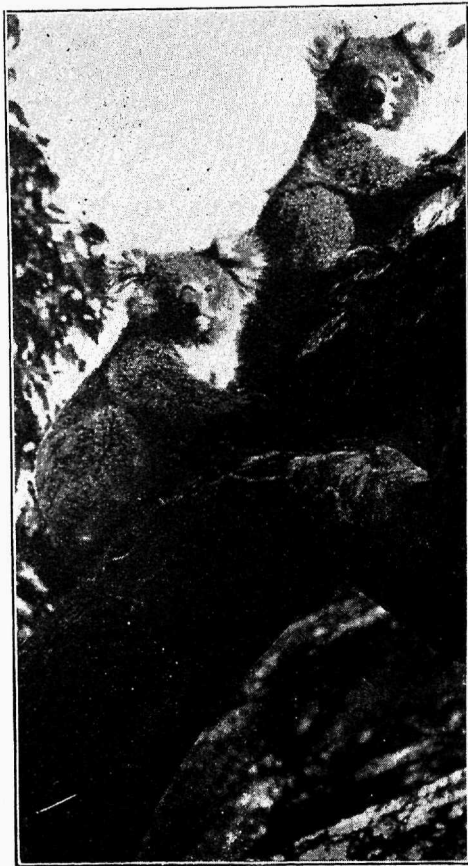
Tema laskmine püssiga ei ole mingisugune sport, sest ta ei oska ei eest ära joosta ega ennast ka peita. Vaatab ainult inestunud paluvate silmadega. Tõendatakse, et jahimees ei suuda kaua unustada sureva koala paluvat ja etteheitvat pilku. Seesuguse looma olemasolu ja siginemine on olnud võimalik küll ainult Austraalias, kus puuduvad kiskjad loomad. Kuid viimaste aset on õige edukalt täitnud valged mehed. Esimesed asunikud on koalasid hävitanud ilma mingi sihi ja otstarbeta, tihti lihtsalt laskmise harjutamiseks, jättes hammastega oksa külge klammerdunud looma korjuse puu otsa mädanema. Nüüd on jahimoraal nii palju siiski arenenud, et koala laskmist ei loeta auasjaks. Lõunapoolses Austraalia osas (Victorias), mis on peamiseks koala elukohaks, on mitmest miljonist koalast nüüd jäänud järele ainult mõni tuhat. Lisaks jahimeestele on nende arvu hävitanud ka vahetevahel puhkenud taudid. Muidugi on nüüd võetud tarvitusele abinõud, et see austraallaste armsaks ja populaarseks muutunud loom täiesti välja ei sureks.

Austraalia ja vististi terve maailma kõige imelikumate loomade hulka kuulub platypus (pardinina, Ornithorhynchus paradoxus), kellest üldse on raske öelda, kas ta ongi loom või koguni kala või lind! Pigemini võiks öelda, et ta on kõik need kolm kokku. Kui ta oma laia nina pistab vee seest või vesivõsude vahelt välja, võiks oletada, et sellele järgneb nüüd part, sest niivõrd sarnane on tema nina pardinokale. Alles lähemal vaatlemisel selgub, et täiesti pardinokaga ikka tegemist ei ole, sest platypuse nina on kaetud osali-

Koala „portree“.

selt pehme nahaga ja ainult osaliselt luustunud. Tundub, nagu oleks see noka-toline nina sattunud valesse kohta. Kui nüüd selle omapärase olevuse keha oleks kaetud veel sulgedega, siis ei oleks kahtlustki, et on tegemist linnuga, kuid ühes pardinokataolise ninaga lõpevad ka kõik välised linnu tundemärgid, sest keha on tal kaetud ilusa karvakasukaga, välja arvatud kõhualune, mis on peaaegu paljas. Saba on tal lai ja karvane ning moodustab umbes ühe neljandiku keha pikkusest. Platypuse elukombed lähendavad teda aga kalale, sest ta elab ikka ainult seal, kus on vett ja tunneb end väga koduselt vee sees, ujudes nobedalt nagu kala ja sukeldudes oivaliselt. Platypuse eelistatud elamisukohtadeks on vaiksed veekogud, kus on rohkesti veetaimi. Samas uuristab ta kaldal omale suured käigud maa alla, nagu mutt; tihti viib üks avaus vee alt käikudesse, kuna teine on kuskil mujal vabas õhus. Nagu rebane, varustab ta oma koopad mitme väljakäiguga hädaohu juhtumiseks, sest platypus on kartlik ja väga ettevaatlik loom. Kui hädaoht ähvardab maa poolt, siis kaob ta oma veelust käiku mööda vette, nagu allveelaev. Kui hädaoht aga varitseb vees, siis on võima-

Koalad puu otsas.

lus pageda mööda maad. Ehitusmeistrina teeb ta puhta töö, tampides hoolikalt käikude põranda siledaks ja libedaks, kuna käigu pealmine osa moodustab korrapärase kaare. Platypuse jalad on lühikesed ja väiksed, varustatud lestadega, esimesed käpad on tugevamad ja määratud mullatööde jaoks käikude õonestamisel. Kuid vastandina mutile ei aja ta käikudest mulda mitte välja, vaid pressib selle lihtsalt kokku, nii et käigu avause juure ei teki kunagi mullahunnikuid. Käikude keskuse teeb omale platypus mõnusa pesa, kus omale valmistab pehme küljealuse veetaimedest. Ja, vaadake imet! — nüüd avaldub platypuses jälle lind: ta hakkab munele. Munad ei sarnane küll just nii väga linnu omadele, sest nad on kaetud pehme koorega, nagu roomajate munad, kuid haudumine toimub täiesti lindude

retsepti järgi. Nädalat kolme pärast ilmuvad munadest viletsad ja paljad pojakesed. Nüüd tõestab platypus jälle kord oma mitmekülgseid võimeid — ta asub oma poegi imetama. Platypuse imetamisnisad ei ole harilikult küll nähtavad, kuid sel juhtumil tulevad nad siiski esile ja poeg võib nendest päris mugavalt oma esimese toitlustamisvajaduse rahuldada.

Täiskasvanud platypusel on määratu suur isu ja kaalu järgi sööb ta päevas veerand sellest, mis ta ise kaalub. Tema söögikaardi moodustavad vihmussid, igasugused limukad ja veeputukad. Kuid ka munad on talle päris suupäraseks toiduks.

Isane loom on veidi suurem emasest. Ta kasvab pikaks umbes üle poole meetri. Isasel on tagumiste jalgade küljes kaks väga teravat kannust, mis on ühendatud mürginäärmetega. Kannuste kaudu juhitakse mürk otse haava sisse, millel on mitmesugune mõju: mõnel juhtumil tekitab ta suurt valu ja kartustäratava paistetuse; teinekord on aga tagajärjed päris tühised.

Platypusel on ka oma hääl, mida ta laseb vahest kuulda, kui teda segatakse une pealt. See kõlab nagu noore koerakutsika urisemine, kui kass teda söömise juures segab.

Kuigi platypus on kartlik loom, koduneb ta siiski vangistuses ja harjub inimesega päris hästi. Selle tõttu leidub teda ka mitmel pool Austraalia loomaaedades. Pikemat transporti ta aga siiski ei kannata, mispärast see haruldane loom on jäänud ainult Austraaliale.

Ülevaade Austraalia kummalisematest loomadest ei oleks siiski täielik, kui meie

Austraalia Imeloom platypus ujumas.

ei heidaks pilku ka sisalikkudele ja roomajatele.

Kes tööpuuduse tõttu kaugele maa sisse metsatöödele siirdunud Austraalia eestlastest ei ole näinud neid Austraalia hiigel-sisalikke (goana'sid), kellest mõned ühes sabaga on pikemad isegi tubli kasvuga mehest! Või mitmesuguseid väikseid sisalikkude liike, kes on omandanud kõige fantastilisemaid ja kummalisemaid kujusid, mainigem kas või „okkalist kuradit“ (Moloch horridus), väikest üheksa tolli pikkust okastega ja kühmudega kaetud sisalikku, kellest rohkem inetut võib omale vaevalt kujutleda, nii et ta nimi on küllalt märki tabav! Kuid tegelikult ei ole ta oma iseloomult sugugi nii halb, kui välimus seda laseb oletada — ta on päris süütu loomake, kes toidab end putukatest ja ühe söögiajaga laseb omale hea maitsta rohkem kui tuhat sipelgat.

Ehkki Austraalia metsas ei ähvarda inimest hädaoht kiskjate loomade poolt, ei või olla siiski hooletu — selle eest hoolitsevad juba mürgised roomajad. Metsa võsastik peidab endas igasuguseid roomajaid hiigelmadudest kuni väikeste ussikesteni, kellest mõned liigid on määratud mürgised.

Austraalia tähelepanuväärseima moonutisena roomajate peres peame märkima siiski mitte mõnda boamađu, vaid meie harilikku kodumaiset vihmussi. Austraalias see meie väikene veniv roomaja, keda kasutatakse kalasöödaks õnge otsas, on omandanud hiiglaslikud mõõdud, nii et ühest ussist võiks jätkuda meie püha-päevaõngitsejale aastateks. Sattudes kogemata seesugusele olevusele, läheb süda-

me alt külmaks — see on päris korralik madu, kelle pikkus kõigub meetrist kuni kahe ja poole meetrini, olenedes ussi suurusest ja sellest, kui pikaks ta end suvatseb venitada. Muidu on tal päris hariliku vihmussi omadused — samasugune vedel ja veniv olevus, kes liigub edasi, sirutades end vahest pikaks ja peenikeseks, samas tõmbudes kokku lühikeseks ja jämedaks. Uuristab, nagu tema väikene suguvend mujalgi, endale kanalid maa sisse ja eelistab niisket mulda. Sel puhul on need kanalid päris korrapärased tunnelid, seespoolt iseloomustavalt limased ja mudased. Nii uuristab ta määratud maa-alused kollektorid, kus rändab kiiresti edasi. Kui aga juhtub kuidagi, et ta satub päikese kätte, siis kuivab ta õige kiiresti ja sureb.

Viiks pikale kirjeldada veel Austraalia erisuguseid loomi, kes elutsevad vees, s. o. kalasid. Siingi meenub kohe kopsuga kala (Ceratodus forsteri), kes elab Queenslandis ja kelle õhupõis on kujunenud kopsu asetäitjaks, nii et ta võib vajaduse korral tõusta ka veepinnale ja tõmmata omale sisse mõned „suutäied“ värsket õhku.

Sellega oleme jõudnud lõpule Austraalia kummaliste loomade kirjeldamisega. Mõistame nüüd ka seda väliseestlast-„poeti“, kes Austraaliasse saabudes lõi pika laulu, mis algas umbes järgmiselt:

See on see maa, kus kanguru
käib kahel jalal nagu mees
ja poega kannab koti sees, —
ei imestagi siis kõik muu! . . .
Et madu on kui laevatross
ja sisalik kui krokodill jne., jne.

Tellige ja levitage ajakirja

„VÄLIS-EESTI“

On alanud tellimiste vastuvõtmine 1937. aastaks.

1937. a. alates hakkab ilmuma „Välis-Eestis“ huvitavaid seeriakirjutisi väliseestlaste reisirjuhtumistest ja muljetest võõrsil. Ajakirja sisu muutub senisest veel huvitavamaks ja mitmekesisemaks. — „Välis-Eesti“ ajakiri ei tohi puududa ühegi väliseestlase laualt, kes loeb end eestlaseks. — Kodueestlastele on ajakiri heaks sõbraks, rikastades nende teadmisi välismaailmast.

Pärnu rannaliivalt New Yorgi hiigeltööstusteni.

Moodne Ahasveerus väliseestlaste peres. — Seiklusi kauges läänes. — Vanu eestlasi New Yorgi Edison Co-s. — Kui eestlased ehitasid San-Franciscos esimest juhitavat õhulaeva.

Pärnu helendav liivarand kihab suplejast. Juulikuu päike kõrvetab pilvitust taevast ja liiv on nii valge, et silmadele teeb valu. Vesi on soe kui keedetud. Kes ei ole meres, see lebab liival või lamamistoolil. Kõlab rohkesti rootsi keelt ja silma hakkab välismaiseid kostüüme ja mantleid.

Laman minagi siin ja vaatlen võõraid nägusid. Aeglaselt sammub merest välja omapärane mees, kelles on midagi välismaist, ameerikalikkku. See on pika kasvuga, laiaõlaline mees, veidi külmas, võrdlemisi suure peaga, tugevate näojoontega, näpitsprillidega ninal ja pehme panamakübaraga peas. Supeltrikoo alt paistab karvaue rind, kuna pealagi hakkab juba minema hõredaks. Kaenlas kannab ta päevapildiaparaadi ja käib ringi pikaldaselt ja mõõdukalt, vaadates heastüdamliku pilguga lamajaid.

„Aa, hallo, mister Lepp,“ hüüatan mina, „juba Teie jälle Eestis!“

„Oh yes, ma olen siin juba tüki aega“, pajatab ta, tunnustades mind läbi prillide ja ulatades siis kätt, „varsti hakkab tagasi minema.“

„Juba jälle! Kas teil veel vähe neid reise seljataga?“

„Jah, seekord oleks siis juba neljateistkümnes sõit üle Atlandi... Oli siin veidi asjatoimetusi — majad ja äri ja ... Peab neid ikka vahest vaatama...“

See on mu vana tuttav New Yorgist Paul Lepp, kes teenib seal Edison ja Co. tehas-tes. Jutu väitel selgub, et tal seal on seesugune hea ülemus, kes võimaldab talle õige pikki puhkusi. Ülemus olevat eestlane, sellepärast ka selline hea vastutulek. Üldse olevat eestlasi Edison Company's õige palju.

„Seal on isegi niisuguseid eestlasi, kellest keegi ei teagi enam, et nad on eestlased“, teab pajatada Lepp.

See huvitab mind, aga nüüd tuleb juure uusi tuttavaid ja jutt jääb seekord pooleli.

Mõni aeg hiljem istusime koos juba teistsuguses ümbruskonnas Tallinnas, kohviklaa-

si taga. Vastu akent piserdas peent vihma. Veel hiljuti päikesekullas säranud Tallinna laht ilusa rannikuga, millele avanes vaade aknast, oli nüüd lootusetult hall ja kurb. Üksikuid linnuparvi tõttas lõuna poole. Lepalgi oli jälle reis jalge all. Tahtmatult meenus võrdlus rändlinnuga.

Jutt pöördub minevikku.

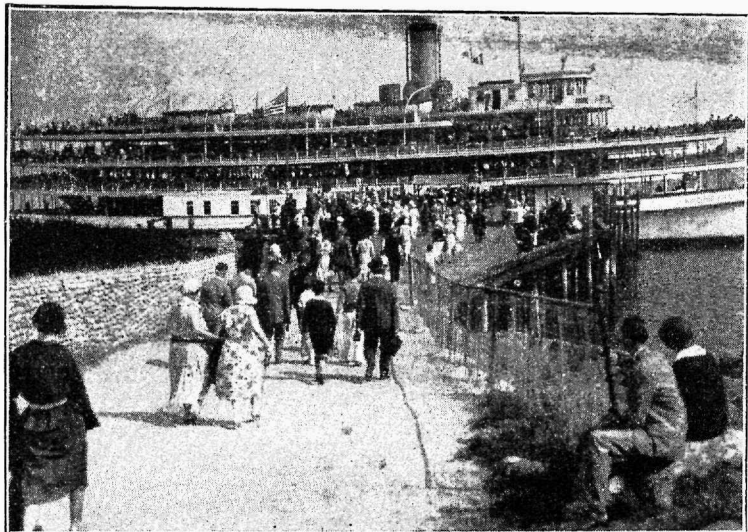
„Eks elus ole mõndagi näha saanud,“ pajatab ta. „Ei unune kunagi see pilt, kui 1914. aastal kodumaale sõites päästisime inimesi põlevalt reisijatelaevalt „Waltturnalt“ tormisel merel. Inimesed hüppasid merre kui meeletud ja uppisid lainetes. Üks päästetapaat merehädalistega kukkus propelleri otsa ja hukkus. Mässava mere tõttu oli päästmine peaaegu lootusetu. Kuid siis jõudis kohale üks õlilaev, kes pumpas merre õli ja rahustas sel teel laineid, nii et paatidega pääses põlevale laevale ligi. Need hädalistest, kellel jätkus külma verd ja kannatust, pääsesid. — Teine kord istusin ise merehädalisena 20 tundi Balti merel kummuliläinud laeva põhjal... Ja siis kõik need juhtumised merereisidel Indias ja mujal...“

Vanad mälestused elavnesid ja veidihaaval rullus lahti P. Lepa elulugu kui film.

Juba 16-aastase poisikesena oli ta lahkunud kodumaalt, et oma rändamishimu rahuldada meredel. Kõik maailma ääred rändas ta siis meremehena läbi, kuni viimaks laev kandis teda ümber Cap Horni ja piki Lõuna- ning Põhja-Ameerikat San-Francisco. Panama kanalit siis veel ei tuntud ja kõik laevareisid Atlandi ookeanist Vaiksesse ookeani sooritati ümber Lõuna-Ameerika.

1907. aastal astus Paul Lepp San-Franciscos maale kindla kavatsusega teha meremehe elule lõpu. Eelmisel aastal oli San-Franciscos olnud kohutav maaväring, mis oli linna hävitanud põhjalikult. Paul Lepp leidis eest ainult varemed. Inimesed elasid telkides. Mõned majad, mis veel püsisidki, olid niivõrd pragunenud, et neisse ei juletud elama asuda. Siin sattus Lepp juhus-

**Miljonlinna
müüride vahelt
välja loodusse!**

**Edison & Co., kus
teenivad õige pal-
judeestlased, kor-
raldab oma tee-
niaiale igal suvel
priisõidu rohelis-
se. Antakse lau-
päevane päev va-
baks ja sõidetak-
se üritud laeval
välja.**

likult kokku ühe Hiumaa mehega, kes elut-
ses samuti ühes telgis ja rääkis töösaamise
väljavaadetest õige kurbi asju. Kuid ta
teadis ka pajatada, et olukord olla parem
põhja pool. Asuski siis Lepp teele ja lei-
dis omale teenistust Raymondis, Wash.,
ühes saevabrikus, kuhu jäi mitmeks aas-
taks. Siin ei olnud teisi eestlasi ja igatsus
kaasmaalaste järele andis end viimati õige
mõjuvalt tunda. Siis kuulis ta ühest eest-
lasest Astorias, Oregonis, nimega T o m a s o n,
pärit Pärnust, kust poolt oli ka pä-
rit Paul Lepp ise. Nüüd võttis Lepp kohe
jalge alla reisi, et otsida üles oma kaas-
maalast, ja leidis sealt eest veel palju tei-
sigi eestlasi-asunikke. Seal oli päratu rikas
mees G r a u m a n n, kes oli alati abival-
mis aitama kaasmaalasi, laenates neile ra-
ha talude ostmiseks. Seal elas veel üks põ-
line eestlane S e p p, kel oli Columbia jõe
ääres ühes vaikses külakeses oma maja.

Astorias elas Lepp paar aastat ja reisis
siis edasi Portlandi, Oregonis. Ka seal elas
juba rohkesti eestlasi. Portlandis asutas
Lepp ühes kohapealsete agaramate eestlas-
tega paar aastat enne maailmasõda eesti
seltsi. Hästi mäletab ta veel oma agara-
mat abilist seltsi asutamisel M e t s a l o 't,
kes hiljem New Yorki asus ja sealgi hästi
tuttavaks sai seltskondliiku tegevusega. Koos
Metsaloga korraldati siis eestlase Ilison'i
majas esimene pidu, kus tuli ettekandele
tegelaste endi koostatud eestikeelne näi-

dend. Ilison kolis samuti hiljem New Yorki,
kuid nüüd olevat ta Tallinnas. Tema ven-
dasid elavat aga veel praegugi New Yorgis.

Leppki lahkus varsti Portlandist ja siir-
dus Seattle'i, Wash. Siis tüdis ta aga lõp-
likult Kaugest Läänest ja hakkas otsima või-
malusi New Yorki pääsmiseks, kuhu juba
siis oli eestlaste suurem kokkuvool. Võib-
olla, oli see alateadvuslik igatsus kodumaa
järgi, mis teda meelitas ida poole. New
Yorgist Euroopasse oli ju veel vast pool
maad. Reis raudteedel oli sel ajal eriti kal-
lis ja raha oli vähe — seda oli vaja tähtsa-
makski, kui sõidupileti ostmiseks. Teekond
Seattle'ist New Yorki oli aga pikk. Sel ajal
tutvus Lepp ühe ameeriklasega, kellel olid
ka reisimisplaanid. Ühiselt septsesid nad
siis kavasid, kuidas saaks tasuta edasi.
Oleks võinud ju sõita „jänestki“ — seda
praktiseeriti siis töötatöölise ja hulkurite
poolt vägagi palju, aga meie mõlemal sõb-
ral puudusid selleks vajalised vilumused.

Peagi leidsid mehed parema reisimisvõi-
maluse. Kesk-Ühendriikides, kullakaevan-
dustes, oli tööliste puudus ja neid hangiti
mere lähedalt suurematel linnadest, kus
oli rohkem tööotsijaid. Company viis siis
kaevurid omal kulul kohale. Lepal ei oleks
olnud midagi selle vastu, et proovida mõni
aeg ka kullakaevajaelu, aga ta oli kuul-
nud sellest päris õudseid jutte, mis ajasid
hirmu peale — orjadena pidi seal peetama
töölisi, palgad viletsad, ärapäasmine ja

isegi põgenemine võimatu. Kirjutadagi ei pidanud saama, et väljaspoolt abi paluda. Nii siis pidi olema ettevaatlik tööle mine misega. Priisõitu aga võis ju kasutada, küllap lõppjaamas kuidagi putku pääseb!

Kaevuriteks olid end annud üles kõikide rahvuste viletsamad esindajad — räbalates, päristunud. Et mitte teiste seast erineda, olid ka meie rändurid riidetatud vastavalt.

Sõit läks õnnelikult lõppjaamani Lewis town'i, Montanas. Kuid seal selgus, et põgenemine pole nii lihtne, nagu arvatud. Küllap oli Companyl juba eelmistest töölistesaadetustest kurbi kogemusi. Sellepärast sõitis rong aiaga piiratud platvormi ette, kuhu koondati kõik töölised kui kari loomad. Pakid laoti samasse aeda ühte suurde virna. Lepal virvendasid juba silme ees õudsed pildid kaevanduseorjusest, aga tragi ameeriklane ei heitnud veel meelt. See oli juba tuntud trikimees, kes oskas end avitada igas olukorras. Aiavärvast välja pääseda ei olnud palju lootust, kuigi see oli lahti, sest selle juures seisis vaht. Aga kui seda meest saaks kuidagi eemale meelitada... Selles peitus probleemi lahendus. Sõbrad otsisid oma sumadanid pakkide virnast ja asetasiid need igaks juhtumiks käepärast värava juure. Siis segunes ameeriklane meestekarjaga. Märkamata torkas ta teraga ühele metsikuma välimusega poolakale seljatagant reide ja põõras siis kähku selja, nagu ei teaks tema midagi. Poolakas kargas hirmsas vihas kinni lähedal seisva kreeklase kraest. Sellele tulid appi kaasmaalased ja varsti oli lahti tõsine rahvuste lahing. Vaht väravas jooksis suure kiiruga abi otsima, unustades värava saatuse hooleks. Seda meie sõbrad ootasidki. Kähku haarasid nad oma pakid ja kadusid kumbki ise suunas.

Nüüd oli Lepp vaba mees ja asus otsima korterit. Aga see ei olnud sugugi lihtne. Keegi ei tahtnud tegemist teha mehega, kel päti välimus. Oleks nüüd olnud siin sõber ameeriklanegi, küllap see juba oleks leidnud abinõu! Aga see mees oli jäljetult kadunud ja kohtumise üle olid nad kiire põgenemisega unustanud kokku leppida.

Teist päeva hulkus niimoodi ringi õnnetu eestlane ja et mitte teiseks ööks jääda lagedale, püüdis ta nüüd südantpehmendavalt

mõjuda ühele daamile, tõendades sellele, et ta sugugi nii pätt ei olegi, kui ta välja näeb. Daam oli heasüdamline ja oleks nõustunudki teda oma juure korterisse võtma, kui tal ainult oleks olnud vaba ruumi. Viimasegi toa oli ta annud alles eelmisel päeval ühele mehele ära. Kui see härra nõustuks Leppa võtma oma juure toakaasalaseks, siis ehk saaks kuidagi hakkama, sest toas olevat kaks söngi. Tundmatu härra oli parajasti vannis ja Lepp asus teda kannatlikult ootama, et pehmendada omakorda ka selle südant. Viimaks ilmus härra... Lepp ajas silmad pärani kui autorattad — see oli ta sõber ameeriklane! Mõlemad olid üllatunud ja õnnelikud haruldase kohtumise üle.

Nüüd andis ka Lepp omale korraliku inimese välimuse ja siis septsesid nad jälle üheskoos edasisõidu plaane. Lepp, nagu teada, kavatses suunduda New Yorki. Ameeriklasele olid aga teised plaanid. Sõitu tuli alustada samast jaamast, kust nad ära olid putkanud. Et mitte uuesti sisse kukkuda, muudeti veidi välimust ja mõlemad pääsesid õnnelikult rongile. Varsti lahkus ameeriklane ja Lepp jätkas sõitu üksinda.

Kuid ta seikluste seeria ei olnud veel läbi. Kottpimedal ööl Mississipi kõrgel kaldal, mäeveerul, jooksis rong rööbastest välja. Vagun, kus sõitis Lepp, tegi kukerpalli ja jäi lamama küljeli. Võib-olla, oleksidki siin meie rahutu suguvenna seiklused lõppenud kirikliku talitusega ja ristiga kalmul, kuid jälle oli Lepal õnne: ta lendas otse sülle paksule juudi prouale, kes istus naabruses. Ja kui vagun veeres edasi järgmisele küljele, siis jõudis Lepp juba haarata kinni pinkidest. Valgus kustus ja kõike mattis pilkane pimedus. Kostis kisa ja hädadamisi ning üle kõige juudi proua aietamised. Pimedas kobades leidis Lepp pea kohal akna, lõi selle katki ja ronis välja. Nii palju, kui pimedas võis taibata, rippus vagun kõrgel kuristikku veerel ja õõtsus kardetavalt, nagu kavatses ta iga moment alla veereda. Lepp suutis siiski nii palju veel mõelda kaaskannatajatele, et hüüdis vagumi sisemusse:

„Hallo! Päästke end, kes saab, vagun võib iga moment edasi veereda. Siit aknast pääseb välja.“

„Päästke lapsed,“ kajas sealst hüüdeid.

Lepp aitas läbi vaguni akna välja 7—8 kinsendavat last. Siis ütlesid üles ta närvid ja ta põgenes eemale, juhtides enne lapsed hädaohutusse kohta. Kuid vagun pidas siiski vastu, nii et kõik inimesed pääsesid enam-vähem õnnelikult. Mis juudimammist sai, seda Lepp ei teadnud.

Viimaks jõudis Lepp New Yorki. Võib-olla, oli see saatusest nii määratud, et ta just enne maailmasõja puhkemist algas Euroopa-reisi. Kui Euroopas sõjaringin läks lahti, töötas ta juba lukusepana Waldhof'i vabrikus Pärnus, kus sai ka ajapikendust sõjaväeteenistusest. Waldhof'i Venemaale evakueerimisel saadeti Lepp Sestoretski püssivabrikusse. Seal sattus ta jälle tagasi kodumaale, Narva, Sinovjevi vabrikusse. Siin kuulis ta, et Peterburis asutatavas „Pneumatic Tool Co.-s“ otsitakse inglise keelt valdavat mehaanikut. Ta kandideeris ja sai sinna hea koha. Seal töötas ta läbi terve revolutsiooni ajajärgu kuni kommunistide võimuletulekuni. Vabrik võeti kommunistide poolt üle ja tööst ei olnud enam palju juttu. Peeti aina miitinguid. See ajajärk oli nii kirju ja sündmusterikas, et Lepa arvates sellest võinuks kirjutada raamatu. Igatahes peeti seda vabrikut nii kaua, kuni jätkus vanu rahatagavarasid. Siis tuli Lepal jälle otsida uut teenistust. Mõnda aega töötas ta trükkimasinate remonteerimise töökojas. Eesti Vabariigi algul opterus ta Eestisse. Kodumaal tegutses ta mõnda aega ärijuhina. Kuid 1922. aastal võttis ta jalge alla jälle Ameerika reisi ja hakkas New Yorgis otsima tööd.

Siin mäletab Lepp huvitavaid kokkupuuteid vanade põliste Ameerika eestlastega, kellest sageli ei teatudki, et nad on eestlased.

Oma erialal lootis leida Lepp tööd New Yorgi Edison Co.-s, mis on suuremaid Ameerika ettevõtteid elektrotehnoloogilisel alal. Selles vabrikus töötab väga mitmesuguste rahvaste liikmeid. Iga rahva grupp hoiab siin tugevasti kokku ja püüab vabanevatele kohtadele soovitada oma mehi. Eriti rohkesti on seal taanlasi.

Ka eestlasi töötas seal, muude seas Lepa sugulane Lelle. Viimase poolt soovitatigi

Vanemaid New Yorgi eestlasi Aug. Namme (Nõmme). Teenib Edison ja Co-s kõrgel kohal.

Lepale pöörduda elektrimasinate monteerimise osakonna juhataja abi Martin Ostritš'i poole, kes olla eestlastele eriti sõbralik. Kuuldes, kes Lepa tema poole juhatanud, ja et Lepp on eestlane, oligi Ostritš kohe valmis teda tööle soovitama. Töö saamine oleneb osakonnajuhatajast. Ostritš viis Lepa kohe osakonnajuhataja juure, kus kujunes järgmine huvitav jutuaamine:

„Well, Harry,“ pajatas Ostritš. „Siin on mees, keda me vajame. Tal on head soovitajad ja ta on tubli töömees“.

„Mis rahvusest ta siis on?“ küsis ülemus.

„Ma olen eestlane“, seletas Lepp.

„Eestlane? Kus siis niisugune rahvas elab?“ „Venemaal?“

„Ei, Eestimaa on iseseisev riik“.

„Pagana pihta, kas sa siis ei tea, kus asub Estonia?“ pahvatas Ostritš. „Tal on ju isegi oma lipp ja oma raha“.

„Tõesti?“ imestas juhataja. „Vist väga väike riik.“

„Ta ei ole midagi väiksem, kui näiteks Taani,“ selgitas Lepp, kuid Ostritš müksas talle külge ja Lepp jäi vait, arvates, et on öelnud midagi sobimatut.

Kaup sobis ja Lepp sai tööle.

„Ta on ju ise taanlane,“ seletas pärast Ostritš. „Ta arvab, et Taani on küllalt suur!“

Lepal ei olnud kaua selge, kes see Ostritš õige on. Teab Eestit ja eestlasi ja kaitseb neid, kuid ise eestlane ei näi olevat. Üldiselt tunti teda venelasena, kes Edisoni juures oli töötanud juba aastakümneid ja täiesti ameerikastunud. Hiljem selgus, et Ostritš on siiski eestlane. Nelja silma all tunnistas ta seda, kuid ei tahtnud, et sellest avalikult oleks räägitud. „Ka eesti keelt ei kõnelenud ta kunagi.“

„Kui mina siia tulin, siis peeti mind kui Venemaalt tulnud inimest ikka venelaseks, eestlastest ei teadnud siis keegi“, seletas hiljem Ostritš omavahel. „Nii on juurdunudki arvamine, et ma olen venelane. Nüüd oleks aga väga raske selgeks hakata tegema, et ma ei olegi venelane, vaid koguni eestlane. Ameeriklased ei saaks aru seesugusest rahvuse muutmisest. Parem siis juba olla elu lõpuni venelane.“

Kuid poolehoid oma rahvuse vastu ei olnud temas hääbunud. Selgus see juba sellestki, et Ostritš'i ja Lelle kaasabil leidsid paljud eestlased Edison'i juures tööd.

Nüüd on Ostritš juba pensionil. 36 aastat töötas ta Edisoni juures.

Ka eelpool nimetatud Lelle on vanemaid Ameerika eestlasi Edisoni juures, pärit Pärnumaalt. New Yorgis on ta elanud juba üle 30 aasta. Ta ei ole saanud selle aja jooksul veel kordagi kodumaale ega ei oska omale ka praegust kodumaad kuidagi ette kujutada, seda enam, et ta kunagi pole lugenud eesti ajalehti.

Silmapiistval kohal Edisoni juures teenib 60-e aasta piirile lähenev Aug. Namme (Nõmme), kes töötanud Edisoni tehases juba 26 a. Nüüd on ta Superintendent of Mechanical Construction Department

(mehhaanilise konstruktsiooni osakonna juhataja). Pärit Heinastest, kehvade vanemate lapsena on ta ise end töötanud üles silmapaistvale kohale Edisoni juures. Ise on ta end koolitanud ja harinud ja nüüd allub talle peale sadade tööliste ka kõrgema haridusega insenere. Edison Co-l on New Yorgis 115 elektrijõujaama, mis kuuluvad A. Namme juhtimise alla. Tal on alati kasutada ettevõtte poolt oma auto juhiga ja kui vaja sõita, siis ainult käsutab. Ka Lepp töötab nüüd selles osakonnas inspektorina, teostades jõujaamade masinate kontrolli. Namme teene ongi see, et Lepp võib kasutada tihti kodumaa külastamiseks aastapikkusi palgata puhkusi.

Vastutavamal kohal Edisoni juures asub eestlastest veel Vapper, kes on lugupeetud oma hea iseloomu poolest. Ta on ühtlasi ka väga osav ametmees ja sellena kõrgelt hinnatud.

Nammele alluvatest mehaanikutest ja vanematest ametmeestest on nimetada veel August Grant'i (endise nimega Paju), pärit Orajõe vallast. Peab heast napsust rohkem lugu, kui see parajuse seisukohast oleks lubatav, kuid teeb isegi purjus peaga paremat tööd kui teised kainelt. Tema nõrkuste tõttu on teda püütud mõnigi kord teise rahvusse kuuluvate ametvendade poolt lahti kangutada, aga sel ei ole olnud mingeid tagajärgi. Nüüd on ta juba vana mees ja läheb vist peatselt pensionile, olles töötanud Edisoni juures juba umbes kakskümmend aastat. Vähemal kohal töötab Grant'i vend Nikolai Wellman (Paju). Ameerikas on mõlemad vennad võtnud omale uued nimed ja kumbki isesuguse.

Juhtivamal kohal elektrikaablite „spleisimise“ osakonnas töötab Pollman'i nimeline eestlane. Tema teenistuse kestvus on 17—18 aastat.

Inseneride osakonnas töötab kauemat aega veel üks eesti insener Brunberg (eesti kirjaniku Ed. Bornhöhe poeg).

Ametmeestena, kuigi mitte juhtivatel kohtadel, töötab Edison'i juures veel rohkesti teisi eestlasi, kellest vanemana võib eeskätt nimetada Dick Dubas't, kes on ettevõttes töötanud 16 aastat. Pärit Tallinnast. Algul sumpatiseeris ta tublisti kommunistidele ja oli punaste seltsis aktiivne tege-

**Edison ja Co-
töötavad eest-
lased Hunters
Islandil.**

Vasakult:
pr. Grant, Aug.
Grant, pr. Velli-
man, Paul Lepp
ja Nikolai Velli-
man.

lane. Tubli laulumehena juhtis ta ühtlasi ka koori. Viimasel ajal on ta aga poliitika vastu jähnenud.

Neid, kes Edison'i juures on varematal aegadel töötanud, kuid hiljem lahkunud, või ainult mõningaid aastaid on teeninud, ei teagi kõiki P. Lepp, aga nende arv ei olevat väike. Suurem osa eesti „toolmaker' eid“ ja elektrikuid New Yorgis on töötanud ka Edison'i juures.

„Nii et siis eestlane on igati hinnatud ja tubli töömees Ameerikas“, küsin mina pika vestluse lõppeks.

„Jah, eestlased on ikka tõesti püüdlikud ja töömeestena on neil hea nimi“, pajatab Lepp tagasihoidlikult.

Meenub mulle, et eestlased on oma ettevõtlikkust tõestanud juba ka varematal aegadel. Aastat kolmkümmend tagasi on nad ehitanud San-Franciscos õhulaeva. Küsin, kuidas sellega oli.

Teab sedagi lugu Lepp. Oli tema ju ka siis seal pool ääres. Asja algatajaks ja hingeks oli olnud eestlane Ots, kes pidanud seal mingisugust vahetalitusekontorit. Tema idee olnud ehitada juhitavat õhulaeva, mis hakkaks korrapäraselt pidama ühendust üle ookeani. 1908. a. asutas ta vastava aktsiaseltsi. Et Otsal oli väga osav suuvärk, siis oskas ta paljusid tolle aja kohta päris uskumatu ettevõtte kordaminekus veenda. Muidugi olid aktsionärideks eeskätt tema oma kaasmaalased-eestlased. Kui siis vajaline kapital oli koos, asuti ehitama õhulaeva. Õmmeldi kok-

ku määratu suur kott ilma vahekambrite-ta. Keskele gondlisse asetati automobili-mootorid, mis pidid õhulaeva edasi viima. Õhulaev sai ilusti valmis ja tõusis ka õnnelikult üles, kuid siin selgus kohe konstruksiooni viga: gondli raskus keskel kisus õhulaeva keskmise osa alla, kuna otsad tõusid üles. Kott rebenes ja õhulaev sadas ülevalt alla. Selleaegsetes lehtedes ilmusid pildid, kus õhulaev on parajasti õhus. Koti peal üleval jalutab kolm meest. Õhulaeva kardetav seisukord on pildil selgesti näha, sest ta on kõveras. Teine pilt näitab allakukkunud laeva. Üks kotiots lamab kõrgel maja katusel, kuna teine ots vedeleb uulitsal. Mis nendest meestest sai, kes asusid üleval kotti peal ja all gondlis, seda Paul Lepp ei mäleta.

Otsasid oli olnud kaks venda, kellest vanem oli eelnimetatud õhulaeva ehitaja. Nende sünnipaik on Heinastes. Noorem asunud hiljem elama Uus-Meremaale. Mis vanemast vennast on saanud, seda ei tea keegi. Peale ettevõtte äpardumist ei julgenud ta enam end vihastele aktsionäridele näidata, kuna need oleksid ta lintšinud. Nende kaasaegsetest elab veel praegugi tuletornivahi abina Alaskas August Valtenberg, kes teab lähemaid üksikasju sellest suurejoonelisest eestlaste ettevõttest ja kellel olevat ka õhulaeva ülesvõtteid.

Sellega lõppes meie huvitav vestlus. Paar päeva hiljem algas Paul Lepa pikk, kuid juba tuttav, meretele.

Ed. R.

Sydney eesti kaupmeeste ühingu bankett, augustis 1935. a. (v. lhk. 356)

Ringvaateid välismailt.

Sydney eestlased tutvustavad Eestit.

Eestlased austraallaste keskel heas kuulsuses. — Hinnatakse eesti laulu ja tantsu. — Eestlased Austraalia ajalehe kirjelduses.

Austraalia eestlased on enda maksmapanekuks kohapeal palju tööd ära teinud, ehkki sellest vähe kuski kirja on pandud.

Seejuures võib tähendada, et eestlased on suutnud võita lugupidamise ka austraallaste silmis. Alles hiljuti keegi Sydney ülikooli professoreid oma raadiokõnes kiitis ja tõstis eeskujuks teistele rahvastele nimelt eestlasi. Paar aastat tagasi, 1934. a. asutati Sydneys rahvusvaheline selts „Friendly Society of Nations“, kuhu kutsuti liikmeteks esindajad kõikidest kohalikest rahvuseltsidest. Eestlaste poolt delegeriti sinna ametlikult h-rad Veinberg ja Jürgens, kuna peale nende astus seltsi liikmeteks veelgi üle 60 eestlase.

Selts korraldas mitu suurt pidu, kus iga rahvus oma ettekannetes esitas midagi omapärasemat. Kahel korral Sydney Downhallis esinesid ka eestlased oma 65-liikmelise laulukooriga hr. A. Raimi juhatusel ja tantsugrupiga pr. Nipmanni juhatusel. Ettekannete vastuvõtt Sydney seltskonnalt oli üllatavalt hea; „Friendly Society of Nations“ juhatus sai eestlaste esinemiste puhul rea tänukirju ja pikema kiituskirja eesti laulu ja tantsu kohta isegi Sydney konservatooriumilt.

Peale selle on eestlasi palutud esinema ka paljudel teistel puhkudel ning nii mõnigi kord on eesti laulukoor ja tantsugrupp neid soove ka rahuldanud.

Ka töömehena ja -naisena on eestlane väga hinnatav ja otsitav. Sydney eesti konsulile on mitmel korral tulnud Melbourne'ist tellimisi sinna eesti naismaja-teenijate saatmiseks, kusjuures tellijad tellitavate sõidukulud lubavad võtta endi kanda. Ka siis, kui eestlasel on mingit tegemist kas riigi- või muude suuremate asutustega, on vastutulelikkus ja suhtumine eestlastesse märksa paremad, kui mõne muu rahvuse suhtes. Kui mõne muu rahva seltsis pidu ajal müüakse alkoholi, siis on politsei kohe kohal, selts või alkoholimüüja saab 30 naela trahvi ja iga piduline, kellel ei ole 1 naela trahviks käepärast, viiakse kohe soolaputkasse. Seevastu kohalik eesti selts, kelle einelauas ei puudu ka Eesti „valge“, hoiab oma ruumides siiski kindla korra ja politsei pole teda tänini alkoholi pärast veel kimbutanud. Kui vahest juhtubki, et tuju inimestel seltsis on tõusnud niivõrd, et juba inimesed tänaval peatuvad, tuleb vaid jaoskonnatülem või tema abi ja käseb sulgeda aknad, et lärm ei kostaks tänavale.

Märkeid kohalike eestlaste eluavaldustest ilmub aeg-ajalt ka Austraalia ajakirjanduses. Pikema kirjelduse eestlaste omapärasest seltskonnaelust tõi oma 18. okt. numbris Austraalia suurim ajaleht, Sydneys ilmuv „Smith's Weekly“. Tuues ülevaate Sydneysse kogunenud mitmesuguste rahvuste kogunemispaikadest, artikli autor ütleb sissejuhatuses:

„Laiapäillatuina vaiksemate tänavate soppides, varjulisemate keerdreppide tagustes pesitsevad Sydneys pisiraasud teisest maailmarest. Sydney, mida tavaliselt teab lugeja, on see, mida näeb silm linna tõttavas tänavaelus; siin aga võib kohata Sydneysd, millest lugejal pole aimu, — Sydneysd, kus rahvas rüütab vodkat, sööb hapukapsast, tantsib mazurkat, täristab kastanjette.

„Kui kohtavad võõras linnas üksildased inimesed kaugetest maadest, siis juba esimene jälleägemisrõõm viib nad kohe ühisesse söögilauda. Sydney välismaalaste-klubides keev elu kõneleb sadades tundmatutes keeltes, — need kaugete maade rassid asetsevad vaid mõni samm eemal harilikust tänavarutust, — aga niipea kui astuda üle ühe niisuguse oaasi läve, kaob seljataha kohe ka kogu Austraalia. Seega lugeja, ilma et ta tarvitseks liigahtadagi oma tugitoolist, võib alljärgnevas Sydney välismaalaste-klubide kirjelduses matkata viie minutiga ümber kogu maakera.“

Nõtke sulega austraalia ajalehemees edasi on jaotanud oma kirjelduse lühikes-teks alapeatükkideks, nende ette sissejuhatusena aga tervituse iga kirjeldatava rahvuse keeles, märkides ka maa nimetuse: „Here is Italy.“ „Buono giorno!“ „Here is Germany. Wie geht es?“ Vene tervitusena on toodud „Zdravstvuite!“ Jaapanil „Ikaga desu ka?“, Kreekal „Kali mera sas, kirie!“

Ent esimene ja kõige pikem kirjeldus artiklis algab sissejuhatusõnadega: „Here is Estonia. Tere-tere!“ Ning edasi lausutakse: „Sydneyst Tallinna, Eesti pealinna, on küll määratu kauge maa, aga kui külastada eesti klubi George streetil, siis sooritub see retk sellele väikesele Euroopa Põhjamaale silmapilkselt.

„Klubis laudade ümber istuvad mehed, olles üksteisega elavas jutuajamises. Ilmneb, et see täishäälikutest tulvil keel, mida nad omakeskel räägivad, olevat Tartu murrak. Muide, Tartu on Eesti ülikoolilinn, aga ega seepärast Tartu murrak kaugeltki ei vasta inglaste „Oxfordi aktsendile“.

„Jook meeste ees laudadel on vodka. Lõhnab pisut metüülalkoholi taoliselt ja värvilt sarnaneb inglise gin'ile (loe: džin). Kangust on tal vähemasti 40 kraadi ja tema mõju kurgule on niivõrd laastav, et

harilikult pärast rüüpamist tuleb — kui jooja pole just eriti tubli joodik — kohe võtta peale tõhus suutäis toidupoolist. Muidu jääb maik suhu.

„Vodkajoomisel eestlased iga lonksu vahele harilikult hammustavad punaka lihaga kala, n. n. „kilu“. Mõõtudelt on kilu küll isna pisike kala, aga kogemata sööjale teda soovitada oleks siiski riskantne.

„Need kalad, olles mahutatud plekkkarpidesse, puhastamata olekus ja ühes luudega, pole isegi keedetud; „parajate“ maitseühannside saavutamiseks on nendele tugevatsi lisatud vaid pipart ja vürtsi. Enne söömist võetakse kalal pea otsast ja siis ka sisikond. Siis kõrvaldatakse selgroog ja kala ongi valmis tarvitamiseks. Delikaatsemale seedimisele jääb ta aga siiski liig soolaseks ja kibedaks.“

„Eesti tüdrukud, keda silm näeb klubis, on kõik väga sarmikad, kuna nendes põhjamaaine värskus nähtavasti on leidnud õnneliku kooskõla selle elavhõbedalise elavusega, mida harilikult näeme slaavi temperamendis. Kui tahate valmistada endale naudingut, nähes ebaharilikke, veetlevaid iludusi korruga üheskoos suuremal hulgal, siis muretsege omale kutse järgmiseks perekonnaõhtuks klubi ruumides.“

J.

Majanduslikust elavusest ja eestlaste maale siirdumisest Austraalias.

Austraalia eestlastest M. L a g u s, kes juba pikemat aega tegutseb elektriinsenerina ja ettevõtjana Sydneys, kirjutab toimetusele, et praegu kerkivad Sydneys terved uued linnaosad. Ehituspalavik on nii suur, et juba tuntakse puudust ehitustöölistest, eeskätt müürseppadest ja puuseppadest. Ka häid elektritöölisi olevat raske saada.

Seevastu nii mõnigi Austraalia eestlane, kes tänini elutsenud linnades ja tegutsenud mõnel muul alal, praegu siirduvat ära maale. Eesti asunikkuude uued külad Sydney ümbruses teab M. Lagus tekkinud olevat Thirlmere'i, Riverstone'i ja Cabramattasse; igatiheis neis olevat praegu 12 eesti farmerit, nendest mõned tegutsevat farmerina juba aastat seitse. Farmid on kanafarmid, keskmiselt 3—4000 muneja kanaga ja sama arvu noortega. Suurimaid kanakasvatatajaid teiste hulgas olevat h-rad Nortots ja Ujuk. Sydneys nii mõnigi eestlane-poodnik praegu kavatsevat müüa oma äri ja siirduda kas tagasi kodumaale või maale farmeriks.

Maahinnad Austraalias aga olevat praegu kõrged, kuni 45 naelsterl. aakrilt. Selle hinnaga võiks nii mõnigi mees Eestis omale ilusa talukoha omandada, arvab hr. Lagus. Sama raha eest Austraalias

omandatud maalapp tihti ei võimaldavat isegi lehma pidada. Thirlmere'i asunud eestlased ostnud riigilt maa ühes metsaga ja praegu olevat ametis kännujuurimisega, lõhkudes hiigelvanu eukaliptusepuid isegi dünamiidiga, mida saab valitsuselt alandatud hinnaga.

Enda tegevusest teatab M. Lagus, et ta on endiselt tegev elektriseadete ja ehituse alal. Suuremate elektriseadete töödena, mida ta Austraalias sooritanud, nimetab M. Lagus teid parlamendihoones Austraalia vastses pealinna Canberras ja riigi hoiupangas Sydneys. Viimases läinud tööd maksma üle 2½ milj. naelsterlingi, kusjuures hoonesse tarvitatud elektriraadi pikkus ulatavat kolm korda ümber maakera.

Muu seas mainib M. Lagus ka oma 14-a. poja Hillari sportlisi saavutusi, kes läinud aastal Austraalia noorsoo ja koolide vahelistel ujumisevõistlustel tulnud 100 jardi ujumises esikohale, ajaga 28 sek. Poeg õppivat Adelaide kolledžis, tütar Maimu kevadel lõpetavat keskkooli.

Lõpuks teatab hr. Lagus, et Sydney eesti luteriusu kogudus lootvat lähemal ajal linnavalitsuselt saada tasuta krundi kiriku ehitamiseks. Rahalist toetust eesti kiriku püstitamiseks olevat oodata ka Austraalia luteriusu sinodilt.

Eesti pastori juubel New Yorgis.

1. novembril pühitses New Yorgi eesti Matteuse koguduse pastor Conrad Klemmer oma 25 a. hingekarjaseks oleku juubelit.

Conrad Klemmer on ameerika eestlaste seas tuntud kuju. Oma 30-a. Ameerikas viibimise kestel on ta rännanud ringi mitte üksnes idapoolsetes osariikides, vaid ka Ühendriikide Kesk-Läänes, organiseerides eestlasi usulisel alusel. Seejuures on C. Klemmeri pastorikarjäär huvitav ka selle poolest, et ta on esimesi eesti pastoreid, kes oma ametalalise ettevalmistuse on saanud Ameerikas, lõpetades Springfieldi (Illinoisi osariigis) luteriusu usu-teaduse kolledži 1911. aastal. Seejärele on ta tegutsenud kirikuõpetajana San Franciscos, Arizonas, Wisconsinis, New Jerseys ja lõppeks Bostonis ja New Yorgis. 1913. a. alates on C. Klemmeri alaliseks asukohaks olnud New York, kus ta tasuta jumalateenistuste pidamise kõrval kohalikele soomlastele ja eestlastele asus tegevusse ka ehitusettevõtjana, milline ala on jäänud temale peamiseks sissetulekuallikaks. Kõige intensiivsemalt tegeles C. Klemmer majade ehitamisega New Yorgi ümbruses asuvates vähemates linnades maailmasõjajärgsetel aastatel. Seekõrval omab ta mitmeid maatükke ka New Yorgist kaugemal, näit. Wisconsinis.

Äritsemine pole kunagi seganud C. Klemmerit jäämast pastoriks selle sõna tõsisel mõttes, mida võib panna vaid täieliku „ameerikastumise“ arvele. Pühapäevadel, millal New Yorgi südalinnas üüritud väikeses kirikus leiavad aset eesti jumalateenistused, on pastor Klemmer alati kohal ja peab jumalateenistuse täies ulatuses, olgu kas või ainult üks inimene kirikus. Paljudki eestlased, kes aga oskavad tänulikud olla, teavad hinnata ka C. Klemmeri hingekarjase-südamat oma suguvendade aitamisel. Nii mitmedki uustulnukad-eestlased New Yorgis on uutest oludest oma esimestest ainelistest kitsikutest üle saanud tööga, mida on neile võimaldanud C. Klemmer. Kuid vaevalt talle selle eest keegi on öelnud tänu. Paljuid on C. Klemmer abistanud ka otseselt. Tema kodu Bogotas, New Yorgi lähedal, on olnud kogumis- ja külastamispaigaks paljudele New Yorgi eestlastele.

Sooivime ameerika eestlaste ameerikalikule pastorile edu ja rahulikkude meelt tema sageli tänamatus hingekarjase-ametis vähemasti veelgi teiseks 25 aastaks.

Baltimere maid tutvustav ajakiri Poolas.

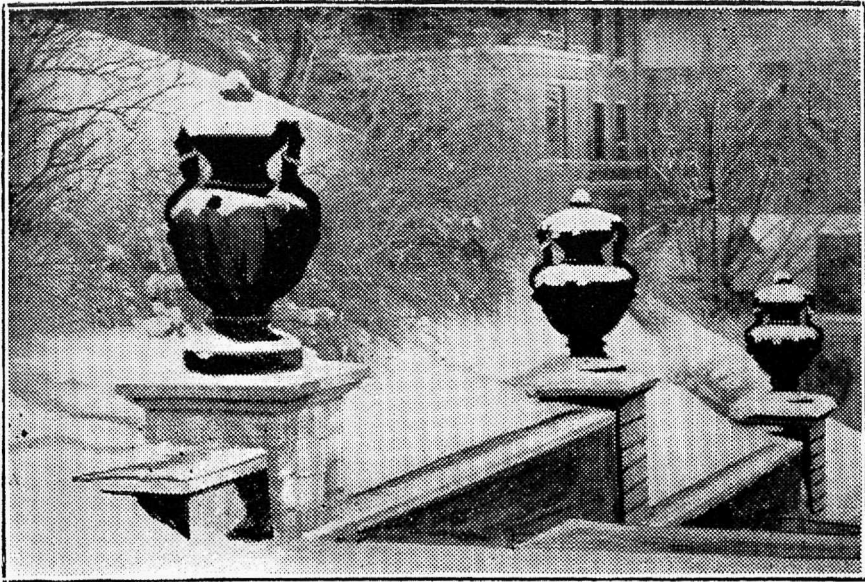
Torunis (Poolas) asuv Balti instituut alates 1935. a. annab välja kultuurteaduslikku, kolm korda aastas ilmuvat „Baltic Countries“, mis on mõeldud kõikide Baltimeremaade tutvustamiseks inglise keelt kõnelevale maailmale. Tema seni ilmunud numbrid sisaldavad artikleid ülikooliprofessoreilt, teadlastelt ja silmapaistvamatelt publitsistidelt kõigist Balti merd ümbritsevatest maadest. Eesti poolt kuulub ajakirja toimkonda prof. Jüri Uluots.

Ajakirja viimases, septembrikuul ilmunud numbris on toodud ka pikem ülevaade ameerika eestlastest, millise töö autoriks on New Yorgis asuv poola ajakirjanik J. S. Rouček. Nendest puudulikest andmetest, mis ameerika eestlaste arvu, asupaikade ja tegevuse kohta on olemas, autor on suutnud luua küllaltki ülevaatliku pildi nende olukorra tutvustamiseks inglise keelt valdavale lugejale. Kirjutus on koostatud andmete põhjal, mis autor on hankinud Eesti ametlikult esinduselt New Yorgis ja tõkeliste väljavõtetena ameerika eestlaste ajakirjast „Meie Tee“st“.

Kõne Eesti üle Inglismaal.

24. novembril esines Barrow's, Inglismaal, Rotary klubi koosviibimisel kõnega Eesti üle peainsener V. Käpp, andes õige mitmekülgse ja põhjaliku ülevaate Eesti arengust ja praegusest seisukorrast.

Kõne äratas rohkelt tähelepanu ja seda refereeriti kohalikkudes lehtedes õige pikalt.

Jõulueelne Tallinn.
Värske lumi Harjuvärava mäe treppidel.

Kodumaa sõnumid.

Rahvuskogu esimese koja valimisteks, mis toimuvad 12., 13. ja 14. detsembril, on 80. valimisringkonnas esitatud kokku 114 kandidaati. 49. ringkonnas kandidaadid loetakse valituiks automaatselt, kuna neil puuduvad vastaskandidaadid. 31 valimisringkonnas tulevad valimised, kuna neis on esitatud igas kaks kandidaati ja neljas ringkonnas isegi kolm. Tallinnas on esitatud kaks kandidaati ainult ühes valimisringkonnas, kus seega tulevad valimised. Kõige rohkem kandidaate on esitatud Tartu-, Saare- ja Põlva maakondades.

Rahvuskogu 2-se koja valimiste viimaseks tähtpäevaks on määratud 15. jaanuar, 1937. a. Rahvuskogu teise kotta kuuluvad: 2 kohtute esindajat, 5 valdade ja maavalitsuste, 2 linnade ja alevite, 13 kodade, 1 vähemusrühvuste, 1 Tartu ülikooli, 1 Tallinna tehnikainstituudi, 2 kaitseliidu, 1 vabadusristi kavaleride, 2 kiriku esindajat, 10 riigivanema poolt määratud liiget.

Eelnimetatud 13 kodade esindajat valitakse järgmiselt: põllutöö-, agronoomide- ja meieritekode — 3 liiget, kaubandus- ja inseneridekode — 2, maatöölise ja väikemaapidajate ning kalandus- kode — 1, arstide-, loomaarstide- ja rohu- teadlastekode — 1, õpetajatekode — 1,

kodumajanduskode — 1, ühistegevuskode — 1, tööliskode — 1, majaanike- kode — 1, käsitööstuskode — 1 liige.

*

Tähelepanu vääriva kõne Eesti välis- poliitilisest seisukorrast pidas 30. nov. toimunud põllutöökoja kongressil ülemjuhataja kindral J. Laidoner, märkides, et nüüd, kus Nõukogude Vene on viinud oma pealinna Moskva, Eesti ei asu enam suurte rahvusvaheliste teede peal ja et Balti meri ei ole enam seesugune lahtine meri, nagu enne, vaid Balti merd saab sõja puhul täiesti sulgeda. Seepärast sõja puhul ei saa lugeda Eesti asendit nii geograafiliselt kui ka poliitiliselt enam kardetavaks. Aastate jooksul Balti mere kallastel on tekkinud rahulik olukord ja see on üks rahulikumaid nurki maakeral praegusel ajal, rahvusvahelisest seisukohast vaadates.

Edasi märkis kõneleja sõbralikke vahetusi, mis valitsevad Eesti ja Nõukogude Vene vahel, ja isegi Eesti ja Saksa- maa vahel, nii et sealtpoolt ei või Eestit ähvardada mingi hädaoht. Kõneleja arvates on Eesti seisukord igati hädaohutu ja kindel.

*

Nagu selgus majandusministeeriumi kokkuvõtetest, praegune riigi eelarve

Vanima Eesti naiskunstniku
A. Luik-Püümani töid.
Revolutsioon (81).

täitub tasakaalus 88,6 milj. krooniga. Seitsme kuu enamlaekumine, 1. apr. — 30. okt. s. a. on olnud 15,5%, mis on seletatav peamiselt majandus-läbikäikude suurenemisega ja rahva teenistuse ning ostujõu tõusuga. Riigi uus eelarve, 1937./38. aastaks kavatakse koostada tasakaalus 82 milj. kroonile, kusjuures riigiasutuste poolt nõutavaid kulukrediite 108,8 milj. kroonilt 26,8 miljoni krooni võrra. Kuigi reast allikaist tulud on suurenemas, ei taha majandusministeerium arvestada tulevikku liig optimistlikult.

Hoiusummad Eesti pankades näitavad jälle tõusu, ulatudes 1. novembril kogusummas 91,2 milj. kroonile. Oktoobri kestel suurenesid ka laenud, kokku kuni 2 milj. kr. võrra; see raha läks peamiselt mitmesugusteks investeerimisteks, nimelt ka ehitustegevuseks. Eesti pankadel on välismaa rahaasutustes hoiul praegu 3,7 miljonit krooni.

Eesti väliskaubandus oktoobris on lõppenud võrdlemisi suure passiviteediga. 8,4 miljoni krooni suuruse sisseveole vastab vaid 6,4 milj. krooni suurune kaubavedu. Nii suurt passivsus-

Eesti väliskaubanduses ühe kuu kokkuvõttes ei ole enam kaua aega esinenud.

Oktoobri suur sissevedu on viinud tasakaalust välja ka 10 kuu väliskaubanduse, mis nüüd näitab 2,1 milj. kr. suurust passiviteeti (sissevedu 70,1 milj. kr., väljavedu 68 milj. kr.). Tõenäoliselt tuleb arvestada aasta lõpuks passiivse aastabilansiga väliskaubanduses. Industrialiseerimise protsess on olnud niivõrd kiire, et selle teostamisel ei oli piisanud väliskaubanduse jooksvatest jääkidest. Ka kipub väljavedu jääma alla möödunud aasta tasemest, sissevedu seevastu on suurenenud 30 prots.

*

Katoliku usk on viimastel aegadel Eestis järjekindlalt levinud, millele Roomast pannakse nähtavasti erilist rõhku. Praegu on Rooma-Katoliku usu tunnistajaid Eestis 4000 ümber. Osa neist on Eestis elavad poolakad, leedulased ja sakslased, kuid viimasel ajal on enamuseks eestlaste kätte. Huvitav on märkida, et enamiku katoliku usku üleminejatest moodustavad intelligentsi hulka kuuluvad isikud.

Nüüd nimetatakse Eestisse oma katoliku peapiiskop, kelleks saab senine Eesti Rooma-Katoliku usuliste ülemkarjane monsignore Profitlich. Kolmandal jõulupühal on tema pidulik peapiiskopiks õnnistamine paavsti esindaja ja Riia ning Helsingi peapiiskopide osavõtul.

*

Haridusministeeriumi korraldusel on töötatud välja ühine vormirõivastus kõigile eesti kooliõpilastele, värvilt tumehall ning ühtlane lõikeit kõigile alg- ja keskkoolidele ning gümnaasiumidele.

*

Riigi 3. rahalise loterii 2. klassi loosimisel 26. ja 27. novembril üllatuseks selgus, et seekord õnnejumal suuremaid võite oli määranud ka Eesti sakslastele. Nii võitis ühe peavõitusest, 10.000 krooni, endine ja praegune karjamõisaomanik krahv Ernst Manteuffel. Ka 5000-kroonine võit läks ühele saksa soost kodanikule Tallinna lähedal. Seevastu 7000-kroonine võit, ühes 15.000-kroonise preemiaga, mis tuli välja loosimisrattast loosimise teisel päeval, langes piletile, mis on müüdnud Tallinna peapostkontoris poolitatult. Ühe poolega võitis 11.000 kr. üks Tallinna majateenija, kuna teine pool võidust on langenud 8 naisisikust koosnevale „kollektiivile“.

*

Eesti kultuurfilm asub tehniliste jõudude ettevalmistamisele. Välismaalt on tellitud uus helifilmiaparatuur ning Eesti vabariigi 20. iseseisvuspäevaks,

Välis-esteti päeva pühitsemine Kaunases (vaata lhk. 359).
Paremail kolmas: Saadik O. Öpik, edasi pr. Öpik ja Kaunase Eesti Seltsi esi-
mees Joh. Holmann.

s. o. 1938. aastaks, tahetakse luua kõigi aegade parim Eesti helifilm, mille koostamiseks on välja kuulutatud võistlus.

*

Eesti kuldmedalimees maadluses Kristjan Palusalu, kes pidas pikema maadlusturnee Rootsis, sõitis sealt edasi Berliini ja Nürnbergi, kus esines oma tähtsama sakslasest-vastase Hornfischeriga uuesti, seekord demonstratsioonimaadluses. Nürnbergis Palusalu katkestas üle aja kestnud maadluse, esitades kohtunikele tunnistuse saksa spordiarstilt, milles see tõendas, et Palusalu põeb raskel kujul neeruhaigust. Palusalu jättis sakslased jumalaga ja ruttas tagasi kodumaale. Haigusega võib olla seletatav ka Palusalu jäämine teistele ja kolmandatele kohtadele Rootsis.

*

15. ja 16. novembril oli Tallinnas koos saksa vähemusrahvuse parlament — kulturnõukogu, kus nenditi, et Eesti sakslus sureb välja. Sakslasi on Eestis praegu 13.345 inimest. Eesti sakslust kannab ainult 3000 töötavat meest, ja „kuna surm seisab mitte meie ukse ees, vaid juba keset meie koda ning aeg lihtsalt veereb meist üle, siis oleme kaotamas oma olemasolu õigustuse,“ ütles kultuurivalitsuse president parun W. Wrangell.

*

30. nov. peeti „Estonia“ teatrisaalis Eesti kutselise teatri 30. aasta juubelit. Selle sündmuse puhul korraldati pidulik aktus, kus jagati vanemapõlve näitlejatele teenetemärke. Riigivanema nimel peaminister Eenpalu annetas lavategelaste puhkekodu rajamiseks 10.000 krooni.

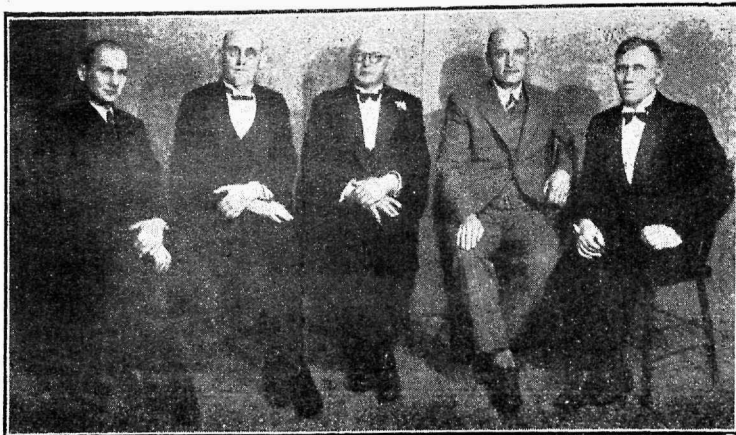
*

Hiljuti sai 70-aastaseks esimesi eesti naismaalijaid Anna Luik-Püüman, kes on maalikunstiga tegelenud juba üle 40 aasta. Oma kunstilise hariduse sai juubilar Düsseldorfis, kus õppis 1902. a. prof. P. Janseni juures. Tema toodangu moodustavad maastikud ja portreed, mille koguarv ulatub üle 300. 26 aastat on A. Luik-Püüman juhatanud ka kunstkäsitöökooli. Praegu elab juubilar Tallinnas.

*

20. novembril suri südamerabandusse Tartu ülikooli usuteaduse professor ja rahvusvahelise kuulsusega teadusemees dr. theol. Eduard Tennmann 58 aasta vanuses.

Prof. Ed. Tennmann sündis 29. juulil 1878. a. Peterburis, lõpetas 1910. a. Tartu ülikooli usuteaduskonna, töötas kooli- ja kirikuõpetajana Tallinnas ja Maarja-Magdaleenas ning 1919. a. alates Tartu ülikooli usuteaduskonnas õppejõuna. Prof. E. Tennmanni sulest on ilmunud terve rida populaarteaduslikke ja teaduslikke töid. Ta oli ka üks paremaid Eesti kõnemehi.

Sydney eesti kaupmeeste ühingu juhatus 1935/36. aastal.

Vasakult: Ernst Jürgenson — sekretär, Jaak Peterson — abiesimees, Eduard Jürgens — esimees, August Kask — abiesimees, Johan Sommer — laekur.

Organiseeritud Välis-Eestist.

Austraalia eestlased äri-meestena.

Sydney Eesti Kaupmeeste Selts.

Austraalia eestlaste elu-olust, eeskätt nende majanduslikust järjest ja ühisüritustest annaks kirjutada nüi mõndagi. Kui näit. „Välis-Eestis“ juba varemalt on toodud teateid, et Austraalias väliseestlaste tegutseb ka mitmesugustel käsitöö- ja ärialadel, siis võib tõesti ütelda, et neid ei ole mitte mõni käputäis, vaid eestlaste-ärimeeste ja -ettevõtjate koguarv üksnes Sydney's praegu ulatub kaugelt üle saja.

Nende hulgas kõige suuremal arvul esineb kingsepaäriomanikke, siis toitainete-kaupluste omanikke (kohalikus nimetuses piimapoodnikud). Nimistusse kuuluvad ka õmblusärid, kübaraärid, kellasepad, elektri- ja raadioärid, päevapiltnikud, rätsepad, mehaanikatööstused, paberossikestade tehas, lehvavabrik, küünla- ja seebivabrik ja üks eksport-import-äri.

Et säärane suur äri-meeste hulk ühiselt midagi ära suudab teha, on täiesti loomulik, ja seepärast juba 1934. a. algul paar-kümmend ärkamat ja teguvõimsamat nende hulgast tulid kokku Sydney eesti seltsis nõupidamisele, kuidas luua eesti kaupmeeste keskkühisus Austraalias.

Algus, eriti võõras ümbruses, võõra keele ja tundmatute seadustega, oli raske. Ühingu kavatseti rajada puht-kooperatiivsele alusele, aga varsti selgus, et täiel määral seda läbi viia oleks olnud liig tülikas ja kulukas. Tuli püüdnud väiksema liikmetearvuga, sest Austraalias seadus

lubab asutada ainult selliseid osaihinguid (partnerships), kus liikmeid oleks mitte üle 20-ne. Töötati välja põhikiri ja registreerimise järele 20. augustil 1934. aastal ühingu algas kohe tegevust The Dairy Produce Distributing Associationi, lühendatult DPDA, nime all. Asutajaid liikmeid oli 17, kuid varsti kasvas lubatav norm, 20, täis. Ühingu eesotsas asuvad 5-liikmeline juhatus, 3-liikmeline revisjonikomisjon ja palgaline asjaajaja.

Ühingu müüb oma liikmetele 1800—2000 naelsterlingi väärtuses kaupa nädalas. Ühingu peakoosolekud toimuvad kaks korda aastas, jaanuaris ja juulis, millal liikmete vahel jagatakse poolaasta puhaskasu protsentuaalselt nende ostudele.

Kuivõrd suure kasu ja tähtsuse säärane ühistegevus omab, seda näitavad järgmised arvud. Ühingu esimese poolaasta puhaskasu oli 48 naela, teisel poolaastal juba 114 naela, kolmandal poolaastal 118 naela, ja neljandal (1. jaan. — 1. juulini 1936. a.) 128 naela.

Ühingu kaubatehingud jagunevad kahte liiki. Esiteks, ühingu ostab otseteel valmistajatelt ja suuräridelt ja müüb siis kauba edasi oma liikmetele. Teiseks, ühingu sõlmib suuräridega lepingud teatud kaubahulgale, mille viivad ühingu liikmed suuräridest ettenähtud aja jooksul ise laiali, makstes sularahas; seejuures saab ühingu liikmete poolt ostetud kaubalt kindla protsendi.

K. a. juulikuus võimaldus ühingut senisel kujul likvideerida ja peakoosoleku otsusel loodi kohe asemele Sydney Eesti Kaupmeeste Selts. Seega avanevad rohkemal arvul eesti kaupmeestel võimalused

ühistegevusest osa võtta. Ühtlasi likvideeriti ühingu kaubaladu, kuna nüüd leiti sobivamaks ostud suurärnidelt liikmetele otseteed kätte toimetada.

Juba läinud aastal pidasid Sydney eesti kaupmehed ka oma esimese aastabanketi, millest võtsid osa ligi 50 inimest. Tänavu peetakse bankett detsembri esimesel laupäeval.

Sydney Eesti Kaupmeeste Seltsi bürooruumid asuvad praegu Sydney eesti seltsi „Eesti Kodu Linda“ allkorral, aadressil: 700 George Str. City, Sydney, Austraalia. N. S. W. Kaupmeeste Seltsile on jäänud endise ühingu ametlik nimetus, The Dairy Produce Distributing Association (D. P. D. A.). Kõikidest asutamistavoludest ja kogenumatuse raskustest on seltsis juba üle saadud ja praegu töötatakse täie hooga. Ed. Jürgens.

Külas Baltimore'i eestlastel.

Meile kirjutatakse Washingtonist:

Et eestlasi siin vähe on, sellepärast pole siin ühtki eesti seltsi ega kooskõlmise kohta. Kui tahetakse näha teisi kodumaalasi, sõidetakse lähemasse naaberlinna Baltimore'i, Philadelphiasse või New Yorki, kus eestlasi asub rohkesti ja kus nad on koondunud ka seltside ümber. Kõige lähem linn — Baltimore — asub mere ääres ja sõit sinna autobusel kestab ainult üks tund. Seal asub paarikümmend eestlast. Kuid nagu kõikides Ameerika linnades, nii on ka siin suur puudus eesti naistest. Sellepärast on ka seletatav, et 4—5 eestlast on abielus poolakatega, leedulastega ja venelastega. Baltimore'i eestlastel enamikus on jõukad ning omavad kinnisvarad. Üks agaram eestlane on hakanud isegi restoranipidajaks. Baltimore'i eestlased on kunagi olnud meremehed, kes siis on tüdinenud meresõidust ja loonud omale kindlama eluaseme selles sadamalinnas.

Baltimore'is tegutseb praegu kaks eesti seltsi — Baltimore'i Eesti Selts ja Baltimore'i Eesti Töölise Klubi. Mahuks ju see väikene eestlaste pere ühte seltsi, mis oleks ka palju kenam, kuid vanalt kallilt kodumaalt kaasa toodud iseloom ei lase neid leida ühiskeelt ja ühismeelt.

Vaevalt paar päeva elatud Ameerikas, sõitsime esimesel pühapäeval Baltimore'i eestlastele külla, kes korraldasid pikniku. Ka Philadelphias oli saabunud paar perekonda ja isegi New Yorgist oli üks eestlane kohal. Mind üllatas väga Baltimore'i Eesti Töölise Klubi tegelaste kõneviis ning nende sobimatud sõnad vanast heast kodumaast. Nende käitumine oli mul täiesti võõras ja ütlesin seda neilegi, püüdes erapooletult tutvustada meie kodumaad. Hiljem ma aga juhushikult nägin

Washingtoni eestlased Capitoli hoones.

Paremal: hra Viir, pr. ja hra Kask, hra J. Luht ja hra Võrnu.

imestusega nende ajalehe „Uus Ilma“ veergudel kirjelduse Baltimore'i Töölise Klubi piknikust, et ka mulle oli nende „seltsimehe“ nimi antud. „Uue Ilma“ veergudel seisis „seltsimehed Washingtonist“, nüüsiis olin ka mina üle öö saanud seltsimeheks!

Praegu on Baltimore'i Eesti Töölise Klubi ümber koondunud vaid 5—6 isikut, kes moodustavad ka klubi liikmeskonna.

Teine Baltimore'i Eesti Selts näitab aga järjekindlat tõusu, sest kuigi ta alles veel noor on, tõuseb tema liikmete arv 15-le.

Baltimore'i Eesti Seltsi esimese J. Luht perekonnaga.

Seltsil on sõbralik koostöö New Yorgi Eesti Haridusseltsiga ning mõlemate seltside liikmed külastavad teineteist sageli. Baltimore'i eesti seltsi esimeheks on põline väliseestlane Ivan Luht. Kuigi abielus Ameerikas siindinud poola vanematest naisega, on ta jäänud siiski puhastverd eestlaseks. I. Luht on siindinud Muhu saarel ning sirdus Ameerikasse noores eas laevamehena. Ameerikas ta elab juba 23 aastat ja ei ole selle aja jooksul korragi saanud kodumaale. Ta omab ilusa maja Baltimore'is, kus tema külalislahkust on kasutanud kõik ümbruskonna eestlased.

Nagu juba eelpool mainisin, on üks kurb nähe sinsete eestlaste juures eesti neidude puudus. Kui on koosviibimised ja väljasõidud, siis on alati mehi ülekaalus, mis ei too seltskonnategevusele küllalt vajalist elavust. Küllap kuluks siia Ameerikasse üks laevatäis eesti tütarlapsi eesti poegade kodu ja elu kaunistamiseks! Muidu kasvab meie vanapoistel siin sammal vägisi selga . . . H. K.

Balti Liidu tegevus Harbiinis.

25. oktoobril korraldati Harbiinis „Balti Liidu“ esimene teeõhtu. Ilmunud olid Balti riikide konsulid, seltside juhatuse liikmed ja tegelased, kokku ligi 170 inimest. Koosviibimise avas Liidu komiteelt valitud õhtukorraldaja, E. S. sekretär hr. R. J. Grünberg, kes oma tervituskõnes tutvustas koosviibijaid koostöötamise tähtsuse ja eesmärkidega. Läti ja Leedu kolooniate nimel esinesid kõnedega seltside esimehed ins. J. Ehkis ja preester V. Mažonas.

Õhtu jättis parima mulje ja leidis sooja poolehoidu kolooniate liikmete hulgas. Harbiini ja Daireni ajalehed töid „Balti Liidu“ esimesest koosviibimisest pikemaid kirjeldusi.

Kavatsusel on referaadid, — esimene neist oleks Leedu üle.

Välis-Eesti päev Berliinis.

Ligi poolsada eestlast kogunes Välis-Eesti päeval Berliinis Eesti saatkonda, kus kohalik saadik Karl Tofer oli korraldanud päeva tähistamiseks kauni aktuse ja vastuvõtu. Saadik Tofer, kes on Berliinis alles lühemat aega, tervitas kõigepealt sinset eestlaste peret, avaldades lootust, et sidemed tema ning eestlaste vahel siin kaugel kodumaast kujunevad kõigiti sõbralikeks ning tihedateks. Elavate kiiduvaldustega vastasid kokkutulnud saadiku soojadele sõnadele. Lühidalt tervitas veel Välis-Eesti Ühingu lüge dir. K. Kornel, tuletades meelde katkematu sideme vajadust kodumaaga. Pikema kõne pidas praegu Berliinis viibiv Jaan

Hünerison, kes andis elava ning kujukapildi Eesti maa-elust umbes 40 aasta eest ja nüüd. Oma kogemuste ning tähelepanekute salvest ammutades ta kirjeldas huvitavalt seda olukordade vahet ning tõi kuulajatele meie Eesti maa-elu arengu ulatuslikkuse kõitvalt silmade ette. Vaimustusega laulsid koosolijad saadiku ettepanekul Eesti hümnit, mis tundus kinnituseks, et vaatamata pikale vahemaale kodumaa on elavalt Berliini eestlaskonna südamel. Berliini Eesti seltsi esimees G. Mägar tänas saadikut soojade sõnadega ning avaldas veendumust, et tänaloodav tihe side jääb püsima alati seaks.

Proua Tofer palus seejärgi külalised teclauda, ning saatkonna mõnuses õhkkonnas tundis Eesti rahva killuke siin 4½-miljonilises suurlinnas end tõepoolest „nagu kodus“.

Õhtul hiljem mindi koos „Õhuhüingu majja“ — Berliini eestlaskonna tavalisesse kooskätimiskohta — kus Berliini Eesti Seltsi juhatuse eestvõttel oli korraldatud ihine hanesõõmine. Siin ei puudunud siiski muusika, laul, tants ja lõbus meeleolu, mida jätkus nii mõnekski heaks tunniks. H. RAHAMAGI.

Välis-Eesti päev Londonis.

Välis-Eesti päeva puhul korraldatud koosviibimine Londoni Eesti Seltsis, saatkonna majas, kujunes osavõtjate poolest iheks arvukamaks viimastel aegadel olnud koosviibimiste seas. Saadik hr. Schmidt ja tema abikaasa võtsid lahkest vastu külalisi ja ligemale sada korda tuli neil suruda saabujate käsi. Proua Schmidt oli eesti rahvariütuses, mis õhtu eestipärasust aina tõstis.

Välis-Eesti päeva tähtsust selgitava kõnega esines hr. saadik, millele vastas Londoni Eesti Seltsi esimees E. Sarv, tänades saadikut lahkeuse eest, mis on võimaldanud Londoni Eesti Seltsil tegutseda. On ju koosviibimisi seltsis sellest ajast peale palju sagedamini, kui hr. Schmidt Roomast Londonisse üle tuli. Ja ikka võib koosviibimistel näha ka kas proua või hr. Schmidt'i ennast.

Muidugi ei puudunud käesoleval Välis-Eesti päeva koosviibimisel ka muusikaline osa, kus proua saadik esines lauluga. Ka hümnit lauldi ihhiselt algusest lõpuni. Siis aga asuti rikkalikult kaetud pidulauda. Ei puudunud ka maitssvad „Kave“ saadused ega suitsumeestele eesti sigaretid. Siis keerati juba põrandavaip kõrvale ja algas ringmäng ja hiljem vahelduseks tants.

Tundub, et möödunud Välis-Eesti päev jälle kord vägevamalt tuksuma pani sinsete eestlaste südamed ja aitas ehitada silda Kodu- ja Välis-Eesti vahel.

F. K.

Välis-Eesti päeva pühitsemine Helsingis.
Keskkel saadik H. Rebane oma abikaasaga.

Välis-Eesti päev Kaunases.

Välis-Eesti päeva puhul, laupäeval, 28. novembril s. a., olid Leedus elavad eestlased hr. saadik Öpik'u ja tema abikaasa lahkelt kutsel kogunenud saatkonda pidulikule koosviibimisele. Härra saadik esines pikema kõnega Välis-Eesti liikumisest, tähendades muuseas, et meil tuleb eriti hoolt kanda selle eest, et ümberrahvustamise teel meie rahvalikmed ei läheks kaduma. Meie, eestlased, peame uhked olema, et hoolimata oma väikesest rahvaarvust, oleme osanud ja suutnud omale riiki luua. Tänu meie riigijuhtidele, kes rasketel silmapilkudel on üles näidanud riigitarkuse kõrval tõelist isamaaarmastust, astudes julgelt ja otsustavalt välja siis, kui paljudel teistel ei olnud muud muret, kui oma isiklike huvid eest hoolitsemine, oleme meie nüüd üle saanud oma sisepoliitilisest kriisist ja majanduskriisist. Meie, väliseestlased, jälgime osavõtuga seda rasket tööd, mida teeb härra riigivanem koos vägede ülemjuhataja kindral Laidoneri ja Vabariigi valitsusega meie riigikorra kindlustamiseks.

Vaikse püstitõusmisega austati neid, kes kodumaa vabaduse ja parema tuleviku eest võideldes ohverdanud isamaale oma kõige kallima — oma elu.

Eesti Seltsi esimees hr. J. H o l s m a n n tänas hr. saadikut kõikide nimel huvitava ettekande eest, paludes tervitada härra riigivanemat, kaitsevägede ülemjuhatajat kindral Laidoneri ja Vabariigi valitsust. Ühtlasi teatas ta, et seltsi erakorralisel peakoosolekul 22. novembril hr. ja pr. Öpik on valitud seltsi auliikmeteks.

Kõikide koosviibijate üksmeelsel heakskiitmisel saadeti tervitusteogramm härra riigivanemale.

Proua Öpiku poolt oli kaetud laud, kus omavahelises jutuaJamises aeg möödus kiiresti. Siin ei saa allakriipsutamata jät-

ta seda lahkelt suhtumist, mis kohalikkudele eestlastele lühikese aja jooksul juba osaks saanud hr. ja proua Öpiku poolt.

Välis-Eesti päev Helsingis.

V.-E. päeva pühitsemine kujunes Helsingis siinse Helsingi Eesti Seltsi poolt korraldatult meeldivaks ja sisurikkaks pidustuseks. Juba H. E. S.-i otsus päeva pühitsemiseks erakorraliselt saali üürida oli tänuväärt algatus ja aitas kaasa peo õnnestamiseks. Seltsi naispere oli hoolitsemise piduruumide ilustamise eest. Kuna V.-E. päev siinse n. n. „pikkujoulu“ pühitsemisega ühte sattus, oli laudadele, mille ümber piduvõõrad istusid, paigutatud väikesed kuused, mis jätsid kena mulje.

Pidustustest osa võtma oli kogunud rohkesti siinseid eestlasi ja eesti sõpru. E. V. saadik min. H. R e b a n e, kes ühes prouaga pidule oli tulnud, pidas tuumaka avamiskõne, mis kujutas tabavalt väliseestlase elamusi: rõõmusid ja muresid välismail, eriti siin, Soomes. Järgnesid muusikapalad: üld- ning soololaul, mis meeleolu veelgi märksa tõstis. Et saatkonna nõunik E. H ö b e m ä g i, kes V.-E. päeva tähtsusest ja V.-E. liikumisest kõnelema pidi, ametiasjus Helsingist ära oli, luges ette tema kõne seltsi esimees hr. Sahrus.

Muusikalises osas olid eriliseks uudis-paladeks eesti kunstniku S a a r m a n n i metsasarvesoolod. Veel oli koorilaul ning lõppeks lõbus jalakeerutus.

Teelaud oli korraldatud prl. Römersi ja pr. Berltzi poolt tänuväärt maitserikkalt ning kodumaa meelelu loovalt.

Peame tähendama, et V.-E. päeva pühitsemine siin iga aastaga ikka rohkem sõpru võidab, — sõpru, kes teavad ja usuvad, et kõik eestlased, kes väljaspool kodumaa piire elavad ja töötavad, on ühise suure väliseestlaste pere liikmed.

A. N.

Välis-Eesti päev Riias.

Välis-Eesti päeva pühitsemine Riias võttis õige suure ulatuse ja eriti piduliku ilme, kuna selleks päevaks oli saabunud Riiga ka Isamaaliidu Tallinna osakonna segakoor ühes rahvatantsurühmaga, kokku üle 100 inimese. Välis-Eesti Ühingu esindajana oli Tallinnast sõitnud Riiga juhatusliige ins. K. Maurits.

Õhtul oli Riia Hariduse- ja Abiandmiselsetsi ruumides peoõhtu, kus ins. K. Maurits pidas avakõne ja tõi tervitusi Välis-Eesti Ühingu. Sisukas kõne käsitles veenvalt Välis-Eesti ja Kodu-Eesti koostöö vajadust ning Välis-Eesti liikumise tähtsaid ülesandeid.

Kontsertosas esines Isamaaliidu segakoor H. Roosma juhtimisel, kandes ette muuseas ka mitu uudispala. Koori esinemised tekitasid vaimustuse, mida väljendas elav aplaus. Koorijuhile ametati lilli. Samasuguse suure eduga esines rahvatantsurühm.

Hiljem järgnes omavaheline koosviibimine rohkete kõnedega ja tervitustega.

Pidustust ja koosviibimist paljude teiste tähtsate külaliste seas austas oma osavõtuga ka saadik hra K. Menning.

Eestlaste seltskondlikust elust Riias.

Välis-Eesti päevale eelnev nädal osutus Riia eestlastele seltskondliku tegevuse poolest eriti sündmusterikkaks.

Laupäeval, 21. novembri õhtul viibisid kõikide Riia eesti organisatsioonide juhatuste liikmed külalistena saadik K. Menning'u pool, võõrustatuna üllalikkelt söögi ja joogiga saadiku abikaasa poolt. Hra K. Menning'u tuntud vaimuteravus vestluses mõjus kõigile niivõrd sütitavalt, et mõtete vahetus muutus elavaks ja vabaks. Mõnigi küsimus, mis muidu seltsi tegelastel koosolekutel ja omavahelgi meelest keeleni ei ulatanud, lahenes siin lihtsates sõnades. Selliseid koosviibimisi vajatakse vististi ammugi Riias, et just juhtiv tegelaste pere üldises eesti asjateineteist leiaks ka vähemates küsimus-

tes. Eesti Organisatsioonide Liidu esimees Jaan Verendel tänas ja tervitas proua ja härra Menning'ut päevakohase kõnega, sest peeti ju tol päeval Tartus „Vanemuise“ 30-ne aasta juubelit, mille rajajaid oli hra Menning. Koosoliijaile avaldasid sügavat muljet saadiku sõnad kõnede vastamisel, et mis tehti või mis meie kõik tege-ma peame, oli ja jääb peamiselt selleks, et „meie voodid ei asuks võõraste juures!“

26. novembril oli järjekordne Välis-Eesti Ühingu klubi omavaheline koosviibimine klubi liikmete arvukal osavõtul. Klubi liige direktor Leo Sepp refereeris teemal „Rahvuslus“ niivõrd huvitavalt, et järgnevad küsimused-kostmised ei tahtnud lõppedagi. Kuigi teema küllaldaselt „vana“ oli, tõendas siiski sõnavõtte elavus, et ka vanad teemad teretulemast on, kui neid sügavalt ja huvitavalt käsitletakse.

Järgmisel klubi koosviibimisel kavatsetakse refereerida Eesti eelristiusu aegadest, milline teema eestlasi huvitab, eriti Lätis, kus riiklikult on käima pandud kõik rattad Läti muinasaegade selgitamiseks.

K. K—i.

Hopa eestlaste koolimured

Eesti-Läti koolikoverentsi põhjal oleks õigus emakeelse kooli saamiseks ka Hopa eestlastel. Koolile leiduksid kohased ruumid Hopa Eesti Hariduseltsi äsjavaalminud hoones. Läti haridusministeeriumilt, kellega selle kohta peeti kirjavahetust, selts sai vastuse koolivalitsuse direktori otsusena, et praegune Hopa eesti algkooli klassikomplekt paigutatakse seltsi hoonesse vaid siis, kui selts kooliruumid annab kasutada tasuta.

Nii suurt ohvrit selts muidugi tuua ei saanud ja lätlased paigutasid 21 eesti õpilast teise kohta, ehkki üür seal on kallim, kui nõudis selts. Eesti klassi praeguse asukohaga ei saa leppida ka sellepärast, et ta asub restorani juures.

Tasuta kooliruumide nõudmine Hopa Hariduseltsilt on võõrastav eriti selle-tõttu, et Läti valitsus seltsi hoone püstitamiseks omalt poolt ei lisanud pennigi.

**„UUS EESTI“
ON PARIM AJALEHT**

Mitmesugust.

Välis-Eesti päev kodumaal.

Välis-Eesti päeva pühitsemine kodumaal algas tegelikult juba 27. nov. õhtul, kus Tallinna raadio ringhäälingust anti edasi väliseestlastele määratud kava. Sõnalises osas esines tähelepanuväärne kõnega haridusmin. kol. A. Jaakson, kes märkis neid sidemeid, mis väliseestlaste seovad oma kodumaaga. Väliseestlaste süda ja hing jäävad seotuks oma maaga jäätvalt. Temalt ei lange ära need ülesanded ja kohustused, mis on igal rahvaliikmel oma rahva vastu. Kuigi väliseestlane ei saa võtta osa aktiivselt meie riigi poliitilisest elust, on tal siiski võimalik kasulik olla oma riigile. Tal on suurendatud võimalused tutvustada meie riiki ja rahvast, võtta lugupidamist enesele, sellega ühtlasi ka oma rahvale ja riigile. Tal on võimalus saada osa meie arenevast kultuurielust ajakirjanduse ja kirjanduse kaudu, tal on võimalus aidata kaasa meie majanduselule, tutvustades ja nõudes välismaal eesti tööstussaadusi, investeerides võõrsil teenitud kapitali oma kodumaal. Tal on võimalus töötada eestlaste koondamisel võõrsil, aidata kaasa nende sidemete kõvendamisel oma kodumaaga, äratada huvi eesti vaimuelu vastu ja otsida sellele rahuldumist. Oma võõrsilelavate suguvendade ridade korraldamiseks meie pole suutnud kaugeltki veel teha kõike vajalist. Määratu hulk hädavajalist tööd seisab veel ees. Andku tänanegi Välis-Eesti päeva hoogu kõigi Välis-Eesti organisatsioonide ja tegelaste tööle, aidaku see süvendada sidemeid meile kõigile kalli Eestiga, aidaku see meid hoida kadumast eestlusele.

Teisena kõneles Välis-Eesti ühingu esimees J. Kristelstein, kes oma sütitavas kõnes kutsus üles väliseestlasi koonduma eesti rahvusliku alla oma organisatsioonide ja juhtide ümber. Siis märkis ta neid edusamme, mis on tehtud väliseestlaste organiseerimistöö mõõdunud aasta jooksul, seades eeskujuks väliseestlaste koondamisel ja eesti nime tutvustamisel tõsist eesti patriooti kontrabassi kunstnikku L. Juhti Bostonis, kes on toonud Ameerika eestlaste elusse oma rahvusliku vaimustusega uut tuld ja hoogu. Väliseestlaste ümberrahvustumisel ilmneb näiliselt paradoksaalne nähe, et eestlane rahvustub ümber kergemini kodumaa lähedates asukohtades, näiteks Soomes ja Lätis kui kaugemal. Põhjuseks sellele on tahtlikult juhitud rahvuslik surve, millega näiteks meie naabrid lätlased püüavad mõjutada ning soodustada ümberrahvustumist. Soomes soodustab ümberrahvustumist keele ja rahvaste iseloomu süngus,

kuid et soomlane ka kergesti eestistub, siis selle tõttu rahvuslikku bilanssi on kergem viia tasakaalu.

Välis-Eesti liikumise tulevikukavas märgib J. Kristelstein väliseestlaste kodumaale tagasitoomise küsimust, milles kodumaa peaks osutama ainelist vastutulekut. Kodumaa oma majandusliku tõusu ajajärgul vajab seesuguseid igas tules karastatud tööjõude, nagu seda on väliseestlased.

Muusikalisel osas esinesid hea eduga tenor Eedo Karrisoo ja Töölismuusika Ühingu laulukoor P. Presnikovi juhtimisel.

Laupäeval olid koolides üle maa kõned Välis-Eesti üle, kooli meie õppivat noorsugu tutvustati väliseestlaste liikumise ülesannetega.

Reede õhtul jõudsid Tallinna Läti eesti seltside esindajad, et Välis-Eesti Ühingu külalistenähtena osa võtta siinsetest pidustustest. Esindajaiks olid Aluksne Eesti Seltsi esimees Joh. Tiro ja abiesimees J. Tõugjas, Ape Eesti Seltsi esimees E. Tsenit ja kirjatoimetaja Ed. Veber, Riia Eesti H.- ja A.-seltsi juhatusliige N. Saar.

Laupäeval võttis neid vastu haridusminister kol. J. Jaakson, kellega neil oli pikem jutuaegamine läti eestlaste puutuvate hariduse- ja kooliküsimuste üle. Minister suhtus hea arusaamisega ja sooja siidamega läti eestlaste muredesse.

Laupäeva õhtul oli hotell „Kuld Lõvi“ mugavates saalides erakorraliselt tujuküllane kontsertball. Rohkearvulise piduliste pere seas hakkas silma oma imposantse kujuga valgepäine välisminister dr. Fr. Akel, kes ühes tütreaga austas oma osavõtuga väliseestlaste pidu. Rohkearvuliselt olid siin esindatud kodumaale asunud ameerika eestlased. Eraldi huvipakkuvna laudkonna moodustasid läti eestlaskonna esindajad.

Kontsertballi eeskava sisustasid kõrgeväärtuslikud muusikalised ettekanded prl. Franzilt (klaver), pr. Issajev-Maripult (laul) ja hra Alumäelt (viinul). Lõbusa tuju löid teenelise näitleja Paul Pinna ja pr. Altermanni huumorikiüllased vahepalad ja esinemised.

Juba tublisti pikemaks oli sirgunud peo tähelepanuväärsem esineja väike Maimu Treier, kes Välis-Eesti ballidel oma meeldiva lapselauluga esineb juba kolmandat aastat. Väliseestlastele pühendatud laulu sõnad kui ka viis olid pr. A. Treierilt, kelle luuletaja andekuse kõrval oli võimalus nentida nüüd ka tema helilooja andi.

Välis-Eesti kontsert-ball näib võitvat aasta-aastalt ikka rohkem poolehoidu ja populaarsust, mida tõendab seegi, et ballist osavõtjate arv iga aastaga paisub, nagu peohoog ja tujugi. Välis-Eesti ball on kujunenud juba traditsiooniks oma kindla osavõtjate ringkonnaga.

Peo heaks kordaminekuks on kõige suuremad teened muidugi peotoimkonnal. Hea peoperemehena toimis juhatuselüige E. Jürgens. Hra J. Preast valitses traditsiooniliselt kassat. Teistel aladel tõmbasid kaasa agaralt pr. A. Treier, pr. A. Vabasaalu, prl. O. Kask, prl. E. Sooms ja hra Aulik. Peotoimkonna tegelaste aktiivsuse kujuka näitena märkigem kas või sedagi, et pr. Treier üksinda müüis sada peopäaset.

Välis-Eesti päeva puhul saabus V.-E. Ühingu ka kaugeid tervitusi. V.-E. Ühingu eluaegne liige ins. Paul Reiman, Brasiiliast, saatis pikema telegrammi ja Berliini eestlastelt tuli kollektiivne kirjalik tervitus, millele olid alla kirjutanud seal-sest V.-E. päeva pühitsemisest osavõtjad.

Eesti koolinoored kingivad raamatuid V.-E. noortele.

Teatavasti peeti kõikides kodumaa koolides kõnesid Välis-Eesti päeva puhul, kus õpilastele anti ülevaadet Välis-Eesti liikumisest.

Selle tagajärjel on nüüd mitmed koolid maal ja linnades saanud Välis-Eesti Ühingu kooliraamatuid, paludes neid edasi saata väliseestlaste noorsoole. Raamatud on, kuigi tarvitatud, siiski väärtuslikud Välis-Eesti pühapäevakohtudele. Eriti hinnatavad on maateaduse-, Eesti ajaloo-, kirjandusloo- ja kodanikuõpetuse-raamatud.

V.-E. Ühingu osakond Valka

Välis-Eesti Ühingu korraldava toimkonna liikme hr. Ed. Tiro agara organisatsioonitöö tagajärjel on suudetud Valgas äratada nii suurt huvi Välis-Eesti liikumise vastu, et sealsed tuntumad seltskonnategelased on otsustanud Valka hrua V.-E. Ühingu osakonna.

Ühingu osakonna asutamine toimus pühapäeval, 6. detsembril Valga ühiskünnasiumi ruumes. Kokku olid tulnud Ühingu liikmed Valgas ning rohkearvuline asjastuhvitatute pere. Kõigepealt oli korraldatud Välis-Eesti päeva aktus, millest võttis osa Välis-Eesti Ühingu juhatusliige Jaan Mölder. Avasõna ütles hr. Eduard Tiro, mille järel Valga meeskoor hr. Talviku juhatusel laulis „Eesti, mu armas kallis kodumaa“. Ühingu esindajana J. Mölder tutvustas koosviibijaid V.-E. Ü. põhimõtetega ning tema sihtidega ja üles-

annetega. Sellele järgnes Valga ühiskünnasiumi direktori A. Raudsepa kõne ning meeskoori laulud. Pidulik aktus lõpetas ühislauluga.

Peale väikest vaheaega algas V.-E. Ühingu Valga osakonna avamiskoosolek, kus valiti osakonna ajutine juhatus ning määrati kindlaks vahekord V.-E. Ühingu-ga. Juhatusse valiti: A. Stafenau, A. Raudsepp, V. Velner, Ed. Tiro ja M. Ester. Juhatus kandidaadiks sai adv. O. Einer.

Saabunud ja lahkunud väliseestlasi.

Novembri algul saabusid Rootsi—Ameerika liini laevaga kodumaale perekond Roody. Sama laevaliiniiga tulid Tallinna 1. detsembril pr. Bertha Hines ja prl. Leena Ringberg.

Eestist lahkusid Rootsi—Ameerika liini kaudu 4. detsembril pr. H. Randall, V.-E. Ühingu liige Voldemar Nõmmik, pr-d Meta Altmann, Irene Jeeger ja Marta Karlson, prl. Saima Karlson, prl. Adele Vuks ja pr. Elmira Joosep.

Cunard White Star Line tõi P.-Ameerikast kodumaale 12 aastat seal elanud Helene Veigel'i, kes saabus Tallinna 1. detsembril. Sama laevaliiniiga sõitsid P.-Ameerikasse 9. det. Peter Gurs oma abikaasaga Alma Amer-Gurs'iga.

Norrdentscher Lloyd Bremen'i laevaga saabus 27. oktoobril Tallinna Šanghái eestlane prl. F. Graustein. Vancouverist tuli 30. novembril ajutiselt kodumaale pr. Lea Silbermann oma lapsega.

Canadian Pacific'i laevaga saabusid kodumaale Aleksei Sapp ja Rudolf Uus.

Ameerika Ühendriikidest saabus hiljuti kodumaale pärast 23-aastast võõrsil viibimist Juhan Terro. Ta kavatses nüüd alaliselt Eestisse elama jääda ning oma kogutud kapitali paigutada kinnisvara alla, ehitades omale Tallinnas suure maja.

Kanadas elutsev tuntud eesti kujur prl. Helen Vaimel sõitis novembri lõpul a.-l. „Queen Mary'ga“ New Yorgist välja. Prl. Vaimel kavatses pool aastat kodumaal viibida, külastades oma vanaema ning täiendades end skulptuuri alal.

V.-E. Ühingu teateid.

Välis-Eesti Ühingu juhatus viimasel koosolekul arutati laiaulatuslikke väliseestlastega seotud küsimusi. Ühingu poolt algatatud väliseestlaste tagasitoomise mõtte on leidnud suurt vastukaja meie ajakirjanduses ning Vabariigi juhtivate tegelaste juures. Ühingu juhatus otsustas oma usaldusesindajate ning meie rügi esindajate kaudu selgitada, kui palju väliseest-

lasi kavatseb kodumaale tagasi pöörduda, kui siit neile tehakse sõidusoodustusi. Otsustati korraldada ankeet, mis selgitaks põhjusi, mis seni takistasid väliseestlasi kodumaale tulemast, nagu kaitsevõetkohaustuse täitmisele hilinemine, passimaksu võlad, sõiduraha puudumine jne. Andmed on tarvilised, et leida võimalusi nende takistuste võitmiseks. Väliseestlaste tagasitoomiseks otsustati luua vastav fond Välis-Eesti Ühingu juure ning pöörata väliseestlaste poole, et nad kaasa aitaksid fondi kujundamisele.

Mitmed Välis-Eesti organisatsioonid on pööranud Ühingu poole, paludes neile saata eesti kultuurfilmi. Eesti Kultuurfilm lubas Ühingule vastu tulla, võimaldades ligi 1000 mtr. filmi kodumaa sündmuste üle kr. 500.— eest. Välis-Eesti organisatsioonid, kes soovivad sarnast filmi üürida, võiksid oma liikmetele korraldada koosviibimisi ühes filmietendusega, kattes sissetulekust filmi- ja muud kulud. Tuleval aastal on Eesti Kultuurfilmil koos Sihtasutise Turismi Keskkorraldusega kavatsus valmistada eeskujuliku propagandahelifilmi Eestist. Sellest filmist valmistatakse kohe koopiad ka Välis-Eesti Ühingule, kes need saadaks V.-E. organisatsioonidele.

Ühingu uuteks liikmeteks võeti vastu: Ester, Madis, maksu- ja tolliinspektor, Valga.

Jomm, Aleksander, ehitusinsener, Valga.

Kasak, Johannes, õpetaja, Valga.
Kass, Voldemar, maaler, Valga.

Kuks, Nikolai, sekretär, Valga.

Lukas, Ernst, vallasekretär, Holdre vallas.

Lõhmus, Peeter, tolliinspektsiooni sekretär, Valga.

Nõmik, Voldemar, mudelitegija, New York.

Pähkal, August, kindlustustegelane, Tartu.

Raag, Richard, Valga.

Raudsepp, Aleksander, koolijuhataja, Valga.

Stafenau, Adolf, E. V. asekonsul, Läti-Valga.

Tiedemann, Gustav, vangla juhataja, Valga.

Uibopuu, Karl-Oskar, äritegelane, Valga.

Velner, Värdi, maavalitsuse esimees, Valga.

G. Mägar 60. aastane.

Gustav Mägar, Berliini Eesti Seltsi kauaaegne esimees, pühitses 24. novembril k. a. Berliinis oma 60. sünnipäeva.

G. Mägar on suure andumusega osa võtnud seltskondlikust tegevusest. Pikki aastaid töötas ta Peterburis Eesti Seltsis,

G. Mägar.

elustades ja arendades kõiki tema mõju alla sattuvaid tegevusharusid. 1919. a. sügisel jõudis ta pärast mitmesuguseid seiklusi ja vintsutusi kodumaale. Olnud mõnda aega välisministeeriumi ja teiste asutuste teenistuses, siirdus G. Mägar Berliini. Siingi kasutati G. Mägari alati-lõbusat meelt ja sõbralikkku suhtumist, tõmmates teda kaasa Berliini eestlaskonna organiseerimisele Berliini Eesti Seltsi ümber.

Kuuludes ka Välis-Eesti Ühingu liikmeskonda, on ta aidanud teostada sidet Berliini eestlaskonna ja üldiste Välis-Eesti liikumise ürituste vahel.

Välis-Eesti Ühing ühineb nende rohkearvuliste õnnesoovidega, mida G. Mägar sai oma juubelil ja mida ta on täielikult pälvinud.

Surma läbi lahkunud Välis-Eesti tegelasi.

8. oktoobril 1936. a. lahkus elavate kir-jast Välis-Eesti Ühingu liige Sao Paulos Joosep Kulpas. Kadunu oli üks agaramaid kohalikkudest eesti seltsi tegelastest ja kuulus nende eesti meeste ridadesse, kes omal ajal juhtisid Peterburi Eesti Hariduseseltsi tegevust, mille juhatuselise ja Joosep Kulpas oli. Siirdudes Brasiiliasse, hakkas ta kohe osa võtma Sao Paulo Eesti Seltsi „Uus Kodu“ organiseerimise-tööst ning valiti korduvalt seltsi juhatus-liikmeks. Ka oli kadunu üks vähestest eesti vanema generatsiooni esindajatest Brasiilias, kes elas väliseestlaste koon-damisele ja nende seltsitegevuse arenemisele innukalt kaasa.

Joosep Kulpast jäid leinama ta naine ja kaks täisealist poega. Välis-Eesti Ühing, mälestades oma aktiivset üiget Joosep Kulpast, ühineb leinajatega: olgu rahu tema põrmule võõras Brasiilia mul-las, kaugel kodumaast ja oma rahvast!

*

14. novembril k. a. suikus surmale Berliinis sealne tuntud Välis-Eesti tege- lane Eduard Riemer. Kadunud Eduard Riemeriga varises maamulda üks suure- matest Eesti sõpradest, kes viibides võõr- sil on alati soojalt võtnud osa Eesti aren- gust ja kellel Eesti on olnud südamelä- hedal.

Oma nooruses tegutses ta äri alal Ees- tis, kus omandas Tallinnas, Kõleri täna- val mitu maja. Oma tütre nõrga tervise pärast asus ta 1926. a. Berliini elama, kuid hoidis alles kuni surmani sidemeid Eestiga. Berliinis viibides võttis kadunu ela- valt osa Berliini Eesti Seltsi tegevusest, olles selle seltsi kauaaegne esimees ning hiljem juhatusliige.

Ed. Riemeri tünti Berliini Eesti selts- konnas kui lahket inimest, kes seltsi üri- tust alati kahe käega toetas.

Kadunut jäid leinama ta abikaasa tü- rega ning Välis-Eesti Ühing, kelle liige oli Eduard Riemer.

*

„Välis-Eesti Ühingule“ saabunud and- meil Austraalias tänava surnud väliseest- laste arv ulatub 5-le. Nendest kaks, kelle muidavarisemisest lähemad teated juba on ulatunud kodumaale, on Anton Nip- man ja August Strandberg, ke- da Sydney eestlased mälestavad oma ärk- samate ja armsamate seltskonnategelastena.

August Strandberg 44-aastasena suri 24. septembril pärast pikemat haigust tü- sikusse. 26. septembril põletati ta põrm kohalikus krematooriumis ja tuhk saadeti muldasängitamiseks Eestisse, milleks ka- dunu oli avaldanud soovi.

Kadunud olid Sydney eestlaste elus vä- ga suured teened. Alates 1926. a. on A. Strandberg olnud see, kes vahetumalt lah- ke nõu ja abiga aitas Eestist uustulnukaid kohtadele, leidis aega organiseerida eest- laste seltsielu ja harrastas muusikat nii endale kui teistele; — juba kodumaal oli kadunu muusikuna hästi tuntud, kuna ta pikemat aega esines solistina metsasarvel „Estonia“ sümfooniaorkestris Tallinnas. Tema matustest võttis osa peagu kogu Sydney eestlaste pere, tema puusärk kül- vati üle lilledega ning leinajad lausused talle oma viimseid tänu- ja lahkumissõnu.

Mõlemad lahkunud, nii A. Strandberg

kui ka A. Nipman olid ka Sydney Eesti koguduse asutajad-liikmed ja nende matu- setalituse toimetas kohalik eesti pastor K. Gielov. Anton Nipman oli esimene, kes maeti Sydney eesti koguduse oma surnu- aiale.

Surm haaras eesti mere- mehi.

Oktoobri lõpul paigutati sinise püha Elisabethi haigemajasse Eesti meremees Arnold Kiil, kes teenis enne a.-l. „Nais- saarel“. Inglismaal jäi ta haigeks ja jäeti haigemajja. Hiljem saadeti ta kodumaale, kuid teepaal halvenes tema seisukord jäl- le ning teda tuli jätta Kopenhaageni, kus talle tehti pimesoole operatsioon. Kuid külmetuse tagajärjel tekkis kopsupõletik ja umbes kuuajalise haiguse järele heitis ta 21. skp. hinge. Arvatavasti maetakse tema neil päevil Kopenhaagenis.

*

Kurb juhtumine leidis aset meie m.-l. „Murdveel“, kus teel Kopenhaagenisse laime uhtus madruse Edgar Juhkama kliiverpoomilt purjede vähendamisel kõva tormiga üle parda. Ettevõetud päästmise- katsete peale vaatamata, ei läinud pime- duse ja tormi tõttu korda meest leida ja kuuetunnilise otsimise järele oli laev sun- nitud meheta oma teekonda jätkama. On- netus juhtus umbes Saaremaa ja Gotlandi vahel.

Kursisedel.

10. dets. 1936.

	Ost.	Müük.
1 Ingl. naelsterl.	Elkr. 18.11	Elkr. 18.35
1 USA dollar	„ 3.68	„ 3.74
1 Kanada dollar	„ 3.65	„ 3.75
100 Prantsuse franki	„ 17.17	„ 17.42
100 Saksa rüügim.	„ 135.—	„ 138.50
1 Austraalia naelst.	„ 13.50	„ 14.70
100 Soome marka	„ 7.98	„ 8.10
100 Läti latti	„ 62.60	„ 63.50
1 Belgia belga	„ 62.40	„ 63.30
1 Itaalia liir	„ 19.35	„ 19.65
1 Austria šilling	„ —	„ 70.40
1 Nõuk. Vene rubla	„ —	„ —.72
1 Argentiina peso	„ 1.—	„ —
100 Brasiilia milreisi	„ 19.50	„ —

Vastutav- ja tegevtoimetaja: Ed. Riisman.

Talitusjuht: B. Tiido.

Toimetus: J. Jaik, Alfred Tam m ja B. Tiido.

Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord. Tellimishind: välismail \$ 1.— (Elkr. 3.70 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aas- tas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Elkr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühing, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telef. 426-60. Tallinnas, 11. detsembril, 1936.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk Tallinnas, 1936.

Kohvik ja kondiitriäri

H. FEISCHNER & POEG

Tallinn, Harju 48, telefon 445-00.

MAJAOMANIKE KREDIITPANK

Ü.-P.

Tallinn, Pärnu 6. Telefon 426-69

Pank toimetab kõike pangagaoperatsioone. — Panga juures Kinnitus a.s. „EESTI LLOYDI“ agentuur.

Pank avatud kella 9—2.

KINGIKS

HEA KOOLI-
TUNNISTU-
SE EEST UUS
VORMIKLEIT

A-S.

TEKLAST

Riidekauplused:

Tallinn, Suur Karja 15
Tallinn, Pärnu mnt. 6

Haapsalus,
Kuressaares,
Mustvees,
Narvas,
Petseris,
Pärnus,
Rakveres,
Valgas,
Viljandis,
Võrus.

Turist Kuldmedal

ETK
tubakatehas